

”KUN OIKEESTI SILLEI NE ON KULLAN ARVOISIA”

Vapaaehtoistoiminta Keski-Suomen ensi- ja turvakoti ry:ssä

Mirva Kalteinen

Opinnäytetyö, kevät 2014

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Kalteinen, Mirva. ”Kun oikeesti sillei ne on kullan arvoisia” Vapaaehtoistoiminta Keski-Suomen ensi- ja turvakoti ry:ssä. DIAK, Pieksämäki, kevät 2014, 80s, 5 liitettä. Diaconia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK).

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia Keski-Suomen ensi- ja turvakoti ry:n vapaaehtoistoimintaa, tehdä siitä näkyvämpää ja lisätä vapaaehtoistoiminnan laatua yhdistyksessä. Tämä opinnäytetyö oli kehittämishanke, mikä toteutettiin yhteistyössä Keski-Suomen ensi- ja turvakodin kanssa. Kehittämishanketta varten toteutettiin kvalitatiivista sekä kvantitatiivista tutkimusta. Tietoa, ajatuksia ja mielipiteitä kerättiin teemahaastattelujen, havainnoinnin sekä lomakekyselyjen keinoin yhdistyksen henkilökunnalta, vapaaehtoisilta ja johtokunnalta.

Kehittämistyön lopputuloksena syntyi tuotos, Vapaaehtoistoiminnan käsikirja. Käsikirja on katsaus Keski-Suomen ensi- ja turvakodin työmuotoihin ja vapaaehtoistyöhön, ja se sisältää tietoa, neuvoja sekä ajatuksia vapaaehtoistoiminnasta. Haastattelujen ja kyselyiden pohjalta syntyi tieto, että vapaaehtoistoiminta koetaan tärkeäksi osaksi Keski-Suomen ensi- ja turvakodin toimintaa. Vapaaehtoistoiminta nähtiin antoisana ja oleellisena, asiakasta palvelevana osana. Keskeiseksi kehittämiskohteeksi nousi tiedonkulun parantaminen, vastuuhenkilön palkkaaminen sekä vapaaehtoisten tukeminen tärkeässä työssä.

Asiasanat: vapaaehtoistoiminta, kehittämistyö, kansalaisjärjestö, osallisuus, kvalitatiivinen tutkimus, kvantitatiivinen tutkimus

ABSTRACT

“They are really worth of gold” Voluntary work in Central Finland’s Mother and Child Homes and Shelter. Diaconia University of Applied Sciences (Diak) Pieksämäki, spring 2014, 80 pages, 5 appendices. Diaconia University of Sciences, Degree Programme in Social Services, Bachelor of Social Services.

The aim of this thesis was to research Central Finland’s Mother and Child Homes and Shelter’s voluntary activities, to make it more visible and increase the quality of voluntary activities in the association. This thesis was the development project which was made in co-operation with Central Finland’s Mother and Child Homes and Shelter. Development was based a qualitative and quantitative researches which were made earlier. Information, thoughts and opinions were collected by team interviews, observations, surveys, and with questionnaires used on accociation staff, volunteers and board. As the result of the development was volunteering guide book. The guide book is an overview of Central Finland’s Mother and Child and Shelter`s forms of work and voluntary work, and it contains information, advices and thoughts of volunteering.

Results of interviews and questionnaires were similar between different participants. Voluntary activities were seen as important part of Central Finland`s Mother and Child and Shelter. Voluntary work was seen satisfying and essential, as a part which was serving the customers. The mainline of development increased flow of information, hiring person in charge and supporting volunteers in their important work.

Keywords: voluntary activities, development, non-governmental organization, participation, qualitative research, quantitative research

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT JA TAVOITTEET	7
2.1 Opinnäytetyön aiheen synty	7
2.2 Opinnäytetyön tavoitteet	8
3 KESKEISET KÄSITTEET JA TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	9
3.1 Vapaaehtoistoiminnan määritelmiä	9
3.2 Muut opinnäytetyön keskeiset käsitteet	10
3.3 Vapaaehtoistoiminnan historia	11
3.4 Aikaisempia tutkimuksia ja tietoa vapaaehtoistoinnasta.....	13
3.5 Vapaaehtoistoiminnan muodot.....	14
3.6 Vapaaehtoistointaan motivoituminen.....	16
3.7 Aktiivinen kansalaisuus.....	18
3.8 Vapaaehtoistoiminnan ja ammatillisen työn rajapintoja	20
3.9 Vapaaehtoisten tukeminen ja ohjaaminen	23
3.10 Vapaaehtoistyössä jaksaminen ja työnohjaus.....	25
4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	27
4.1 Opinnäytetyön toimintaympäristö.....	27
4.2 Tutkimusmenetelmät kehittämisen taustalla	28
4.5 Eettiset kysymykset ja tutkimusluvut	30
4.6 Opinnäytetyön toteutumisen riskit ja epävarmuustekijät	31
5 ALKUKARTOITUKSEN TULOKSIA.....	32
5.1 Teemahaastattelun antia: SWOT-analyysi	32
5.2 Vapaaehtoisten lomakekysely	34
5.2.1 Vastaajien taustatiedot, vapaaehtoistoiminnan työnkuvat ja koulutus	34
5.2.2 Tukea, palautetta sekä motivaationlähteitä.....	35
5.2.3 Yhteenvetoa lomakekyselystä	37
5.3 Johtokunnan lomakekysely	37
5.3.1 Johtokunnan lomakekyselyn tuloksia	38
5.3.2 Lomakekyselyn yhteenvetoa ja johtopäätöksiä	40
6 LOPPUTULOS JA PALAUTE	42
6.1 Tiedosta toimintaan	42

6.2 Tulosten luotettavuuden ja eettisyyden arviointia.....	43
6.3 Palautetta opinnäytetyöstä.....	44
7 POHDINTAA, TUTKIMUSAIHEITA JA KEHITTÄMISSUUNNITELMIA	45
LÄHTEET.....	47
LIITE 1 Teemahaastattelurunko	50
LIITE 2 Webropol-kysely vapaaehtoisille.....	52
LIITE 3 Webropol-kysely johtokunnalle.....	56
LIITE 4 Palautepyyntö.....	59
LIITE 5 Vapaaehtoistoiminnan käsikirja.....	61

1 JOHDANTO

Vapaaehtoistoiminnalla on merkitystä paitsi vapaaehtoistyön tekijälle, vapaaehtoistyön vastaanottajalle ja organisaatioille, niin myös laajemmin koko yhteiskunnalle. Osallistuminen yhteiskuntaan tuottaa osallisuuden kokemusta ja sitä kautta hyvää oloa, vaikuttamisen mahdollisuuksia ja aktiivista kansalaisuutta. Monella sektorilla pohditaan sitä, kuinka tehdä työtä kokonaisvaltaisesti ja kustannustehokkaasti ja sitä, kuinka vapaaehtoistoiminta voi olla tukemassa työn tavoitteiden saavuttamista. Vapaaehtoistoiminnan ei ole tarkoitus korvata ammattilaisten osaamista, mutta parhaimmillaan se tukee ammatillisesti tehtyä työtä asiakkaan eduksi.

Tarkoitukseni oli tehdä kehittämispainotteinen opinnäytetyö, Vapaaehtoistoiminnan käsikirja Keski-Suomen ensi- ja turvakodille. Pian prosessin alettua huomasin kuitenkin, että ennen kuin voin tehdä kirjallista tuotosta, on minun kuultava henkilöstöä sekä yhdistyksen vapaaehtoisia ja kartoitettava heidän ajatuksiaan vapaaehtoistoiminnasta. Työni jakaantui vapaaehtoistoiminnan tutkimiseen kvalitatiivisin sekä kvantitatiivisen menetelmin sekä kirjallisen tuotokseen, Vapaaehtoistoiminnan käsikirjaan. Teemahaastattelujen ja lomakekyselyjen avulla tutkin sitä, millaista on hyvä vapaaehtoistyö ja mitä siinä tulee ottaa huomioon. Etsin tietoa siitä, mistä syntyy motivaatio vapaaehtoistyöhön ja miten sitä ylläpidetään. Haastattelujen avulla tutkin mitkä ovat Keski-Suomen ensi- ja turvakodin reunaehdot vapaaehtoistoiminnalle. Käytin hyödykseni myös jo olemassa olevaa tietoa vapaaehtoistoiminnasta.

Keski-Suomen ensi- ja turvakodilla on vahvat juuret ja pitkät perinteet kansalaistoiminnassa. Yhdistys on aloittanut toimintaansa alun perin aktiivisten vapaaehtoisten voimin. Asiakkaiden tarpeet ovat vuosikymmenten saatossa muuttuneet ja ammatillisen osaamisen tarve on kasvanut. Vapaaehtoistoiminta on kuitenkin säilynyt mukana läpi vuosikymmenien, muotoaan ajan mukaan muuttaen. Tärkein tavoitteeni oli, että opinnäytetyöni palvelee Keski-Suomen ensi- ja turvakodin toimintaa myös tulevaisuudessa. Kartoitin toiveita niin vapaaehtoisilta, johtokunnan jäseniltä kuin ammattilaisiltakin, jotta syntyi yhteinen ymmärrys siitä, mitä eri osapuolet toivovat ja ajattelevat.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT JA TAVOITTEET

2.1 Opinnäytetyön aiheen synty

Ensimmäisen kipinän opinnäytetyölleni sain, kun olin harjoittelussa ensikodissa Keski-Suomen ensi- ja turvakodilla opintojeni alkuvaiheessa. Olen itse tehnyt vapaaehtoistyötä noin kymmenen vuotta, ja kokenut ja nähnyt sen hyötyjä ja mahdollisuuksia. Olin ymmärtänyt, että yhdistyksen vapaaehtoistoimintaa voisi lisätä ja kehittää ja siksi esitin aiheita yhdistykselle. Aloittaessani hahmottelemaan opinnäytetyötäni, tein vierailun Jyväskylän vapaaehtoistoinnankeskukseen Vapariin, josta ajatus opinnäytetyöhöni sai vauhtia.

Vapaaehtoistoinnankeskuksessa Vaparissa työskentelee vapaaehtoistyön asiantuntijoita. Vaparin kautta saa tietoa ja kokemuksia vapaaehtoistyön merkityksistä, motiiveista, käytännöistä ja mahdollisuuksista. Vapaaehtoistoinnin koordinaattori Sari Välimäki kertoi minulle, että useat järjestöt ja liitot, jotka käyttävät vapaaehtoistyötä, ovat tehneet jo oman vapaaehtoistoinnin strategian. Keski-Suomen ensi- ja turvakodilla ei sellaista vielä ollut. Hänen mukaansa ennen vapaaehtoistoinnin kehittämistä, on tärkeää selvittää yhdistyksen toiveet, ajatukset, näkökulmat ja reunaehdot vapaaehtoistyölle, ja kirjoittaa raamit ja vapaaehtoistyön linjaukset strategiaksi. (Sari Välimäki, henkilökohtainen tiedonanto 28.11.2012.) Yhdistyksen toiveita kunnioittaen päädyin tekemään käsikirjan vapaaehtoistoinnasta, koska varsinaisen strategian luominen olisi vaatinut jossain määrin enemmän yhdistyksen sisällä olemista. Käsikirjaa varten kartoitin henkilöstön ja vapaaehtoisten ajatuksia sekä käytin monipuolisesti olemassa olevaa teoretietoa.

Tutkimus vuodelta 2010 osoittaa, että noin kolmannes järjestöistä on jo laatinut oman vapaaehtoistoinnin strategian. Strategian laatineet järjestöt arvioivat selvästi useammin kuin muut järjestöt, että heidän vapaaehtoistoinnin tavoitteet ovat toteutuneet erittäin hyvin. (Pessi & Oravasaari 2010, 68–69.) Tavoitteenani oli, että syvempi paneutuminen yhdistyksen vapaaehtoistointaan loisi pohjaa toimivalle vapaaehtoistoinnin strategialle.

Opinnäytetyötäni tehdessä huomasin, että Ensi- ja turvakotien liitolla on menossa Vapaaehtoistyötä ja osallisuutta -projekti. Liiton projektissa on mukana 28 jäsenyhdistystä, mukaan lukien Keski-Suomen ensi- ja turvakoti. (Ensi- ja turvakotien liitto i.a.a). Sain tukea Vapaaehtoisuutta ja osallisuutta – projektista opinnäytetyölleni. Koin tärkeäksi sen, että myös liitossa koettiin opinnäytetyöni merkitykselliseksi, ja he olivat apunani ja tukenani.

2.2 Opinnäytetyön tavoitteet

Opinnäytetyöni tärkein tavoite oli, että yhdistyksen vapaaehtoisminnasta tulisi näkyvämpää. Tavoitteenani oli, että vapaaehtoisminnasta käydään enemmän keskustelua yhdistyksen sisällä, sitä pohditaan ja mietitään sen mahdollisuuksia. Aika oli juuri oikea tällaiselle opinnäytetyölle, koska yhdistyksessä tahdottiin kehittää vapaaehtoismintaa ja työtä oli jo tehty paljon. Kuitenkin yhdistyksessä koettiin, että vapaaehtoisminta voisi kaivata kehittämistä edelleen.

Opinnäytetyöni tavoitteena oli tehdä työväliseksi kirjallinen tuotos, Vapaaehtoisminnan käsikirja, josta ilmenee millaista on vapaaehtoistyö Keski-Suomen ensi- ja turvakoti ry:ssä. Tavoitteena oli kerätä tietoa yhdistyksen sisältä siitä, millaisesta oppaasta he hyötyisivät. Tavoitteenani oli kuulla työntekijöitä, johtokuntaa sekä vapaaehtoisia, jotta tuotos olisi kaikkia palveleva. Käsikirjasta oli tarkoitus saada työväline, minkä avulla voidaan vapaaehtoistyöntekijöitä perehdyttää työhön, mutta myös se auttaa kehittämään ja pitämään yllä laadukasta vapaaehtoismintaa Keski-Suomen ensi- ja turvakodilla.

Pidemmän aikavälin tavoitteena on, että vapaaehtoisminnasta tulisi entistäkin laadukkaampaa ja toimivampaa sekä Keski-Suomen ensi- ja turvakotia, sen asiakkaita ja henkilöstöä palvelevaa toimintaa. Käsikirjan on tarkoitus luoda pohjaa ja olla se työväline, jonka avulla tekemäni työ jää elämään arkeen ja vapaaehtoisminta muodostuu merkittäväksi osaksi yhdistyksen arkea. Pitkän aikavälin tavoitteena on myös ajatus siitä, että käsikirjaa voisi hyödyntää ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistyksissä laajemminkin. Tavoitteenani oli kehittää vapaaehtoismintaa yhdistyksessä palvelemaan

paremmin vapaaehtoisia, asiakkaita sekä yhdistyksen henkilöstöä yhteistyössä kaikkien osapuolien kanssa.

3 KESKEISET KÄSITTEET JA TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

3.1 Vapaaehtoistoiminnan määritelmiä

Vapaaehtoistoimintaa voidaan määritellä esimerkiksi auttamisen kautta, jolloin vapaaehtoistoiminta nähdään yksittäisten ihmisten tai yhteisöjen hyväksi tehtynä työnä tai toimintajana, josta ei saa rahallista korvausta. Työtä tehdään ilman pakkoa tai ilman velvollisuussidettä perhettä tai sukua kohtaan. Sittemmin vapaaehtoistoimintaa määriteltäessä, on alettu kiinnittää huomiota myös vapaaehtoistoiminnan organisoimiseen ja vapaaehtoisten omiin motiiveihin ja toiveisiin. 2000-luvulle tultaessa vapaaehtoistyö alettiin ymmärtää myös kansalaisoikeutena. Vapaaehtoistyön hyvinvointivaikutukset tekijälleen on tunnustettu ja vapaaehtoistyö nähdään yhteiskunnallisesti merkittävänä. (Laimio & Välimäki 2011, 10.) Laimio ja Välimäki ovat luoneet kirjassaan, *Vapaaehtoistoiminta kehittyä (2011)*, uuden määritelmän vapaaehtoistyölle:

Vapaaehtoistoiminta on omasta halusta lähtevää, palkatonta toimintaa, jota tehdään omia arvoja vastaavan yhteisön hyväksi. Se on merkki halusta osallistua ja vaikuttaa ja sen tulisi olla kaikkien kansalaisoikeus.” (Laimio & Välimäki 2011, 10.)

Vuosi 2011 oli kansainvälinen vapaaehtoistyön vuosi. Teemavuodeksi Euroopan komissio teki myös määritelmän siitä, mitä vapaaehtoistyö on:

Vapaaehtoistyö tarkoittaa kaikkea vapaaehtoista toimintaa, joka voi olla virallista, vapaamuotoista tai epävirallista ja jota toteutetaan henkilön omasta vapaasta tahdosta ja harkinnasta, oman motivaation perusteella ja ilman ansaitsemistarkeitä. (Laimio & Välimäki 2011, 10.)

Vapaaehtoistyö on merkittävä yhteiskunnallinen sekä yksilöllinen voimavara, missä yksilöt käyttävät omia resurssejaan toisten hyvinvoinnin tukemiseen. Vapaaehtoistoiminnan muodot voivat kuitenkin olla hyvin erilaisia ja vaihtelevia. (Yeung 2007, 153.)

Eurooppalaisittain voidaan ajatella, että vapaaehtoistoiminta on palkatonta palvelutyötä, jossa toteutuvat seuraavat elementit:

Toiminnan motivaatio: Motivaatiota on monenmuotoista. Usein toiminta kuitenkin nähdään eräänlaisena lahjana, eli altruismin roolia motivaatiossa korostetaan. **Toiminta-alueet:** Toiminta-alueet ovat laajat, mutta keskiössä on hyvinvointi sekä sosiaalinen tuki.

Organisaation konteksti: Yleensä huomioidaan muodollisesti organisoidut ja palkatun henkilöstön ylläpitämät järjestöt. Vapaaehtoistoiminta nähdään merkittävänä lisäresurssina.

Vapaaehtoistoiminnan roolit: Roolit vapaaehtoistoiminnassa ovat yleensä tarkasti rajattuja ja järjestön etukäteen päättämiä. Vapaaehtoisia rekrytoidaan ja koulutetaan niihin rooleihin. (Rochester et al 2010, 10–11).

3.2 Muut opinnäytetyön keskeiset käsitteet

Ensi- ja turvakotien liitto on valtakunnallinen lastensuojelujärjestö, joka auttaa ja tukee lapsia ja lapsiperheitä vaikeissa elämäntilanteissa, kuten päihdeongelmissa ja perheväkivallasta toipumisessa. Liitto on 29:n jäsenyhdistyksen keskusjärjestö. Jäsenyhdistykset ylläpitävät ensi- ja turvakoteja sekä avopalveluita. Liitto ylläpitää myös neuvokeskusta, joka tuottaa palveluita erotilanteessa oleville lapsiperheille. Ensi- ja turvakotien liitolla on myös monenlaisia projekteja ja hankkeita jotka liittyvät perheväkivaltaan, perheen päihdekuntoutukseen ja vapaaehtoistyöhön. (Ensi- ja turvakotien liitto i.a.b.) Keski-Suomen ensi- ja turvakoti on Jyväskylässä Kuokkalan kaupunginosassa toimiva ensi- ja turvakotien liiton yksi jäsenyhdistyksistä. Keski-Suomen yksikön tarkoituksena on turvata lapsen oikeutta suotuisiin kasvuolosuhteisiin, tukea vanhemmuutta sekä perheenjäsenten keskinäistä vuorovaikutusta. Yhdistyksen tavoitteena on myös ennaltaehkäistä perheväkivaltaa sekä auttaa ja hoitaa perheväkivallasta kärsiviä ja kriisitilanteessa eläviä perheitä ja perheenjäseniä.

Yhdistys toteuttaa työtään ammatillisin ja vapaaehtoistyön menetelmin lasten ja lapsiperheiden kanssa. Yhdistys myös tiedottaa ja vaikuttaa kansalaisjärjestönä erityisesti heikoimmassa asemassa olevien lasten ja heidän perheidensä asemasta yhteiskunnalliselle päätöksen tekijöille. (Keski-Suomen ensi- ja turvakoti ry i.a.a.) Keski-Suomen ensi- ja turvakodilla on ensi- ja turvakotien lisäksi päihdeperheiden avopalvelua, perhetyötä, baby blues-toimintaa sekä tapaamispaikkatoimintaa. Keski-Suomen ensi- ja turvakoti ry on aito kansalaisjärjestö, jossa sen ylintä päätäntävaltaa käyttävät johtokunta, joka koostuu vapaaehtoisista luottamushenkilöistä. Kansalaisjärjestötoiminta tarjoaa sekä

entisille, että nykyisille asiakkailleen mahdollisuuden osallistua ja vaikuttaa yhdistyksen toimintaan, sekä mahdollisuuden antaa ja saada vertaistukea. (Keski-Suomen ensi- ja turvakoti ry i.a.b.)

Suomalaisen kansalaisyhteiskunnan ydin on kansalaisjärjestötoiminta. Kansalaisjärjestötoiminta eroaa niin julkisesta kuin yritysmuotoisestakin toiminnasta. Järjestöillä on tärkeä yhteiskunnallinen rooli kansalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien mahdollistajana, yhteisöllisyyden vahvistajana sekä sosiaalisen pääoman luojana. Järjestöjen kautta yksittäiset ihmiset toteuttavat mahdollisuuksiaan osallistua ja vaikuttaa yhteiskuntaan, sekä lisäävät mahdollisuuksia huolehtia yhteisöistään. Järjestöt tavoittavat hyvin laajasti erilaisissa elämäntilanteissa eläviä ihmisiä, ja muodostavat täten tärkeän osan yhteiskuntamme hyvinvoinnin peruspilareista. Järjestöt tarjoavat tukeaan varsinkin vapaaehtoistyön keinoin. (Jyväskylän kaupunki 2012.) Kansalaisyhteiskunnalla tarkoitetaan kansalais- ja järjestötoimintaa, puoluetoimintaa, ammattiyhdistystoimintaa, vapaata sivistystyötä, uusosuustoimintaa, sekä säätiötoimintaa. Kansalaistoiminta on kansalaisten toteuttamaa toimintaa, jota tehdään palkatta, omasta tahdosta ja sen hyöty kohdistuu pääasiassa muualle kuin omaan perhe- ja ystäväpiiriin. (Harju 2007, 13; Pessi & Oravasaari 2010, 10.) Kolmas sektori ei ole selkeästi rajattavissa oleva suljettu piiri, vaan se olisi pikemminkin ymmärrettävä toimintojen tilana tai kenttien kokonaisuutena. Kolmas sektori on kansalaisyhteiskunnasta nousevaa organisoitua toimintaa. (Siisiäinen 2002, 8.) Ensimmäinen sektori pitää sisällään markkinoita ja yritystoimintaa. Toinen sektori sisältää julkista ja valtion toimintaa, ja kolmas kansalaisjärjestöjä sekä vapaaehtoistoimintaa. Kolmannen sektorin erityispiirteitä ovat ei-voittoa tavoitteleva kansalaistoiminta ja vapaaehtoisuus. Kolmannen sektorin organisaatiot vaihtelevat kuitenkin melko suurestikin sen mukaan, minkä kokoisia toimijoita ne ovat ja mitä heidän toimintansa pitävät sisällään. Kolmannen sektorin käsite on lähellä kansalaisyhteiskunnan käsitettä ja joskus niitä käytetäänkin synonyymeina. (Konttinen i.a.)

3.3 Vapaaehtoistoiminnan historia

Kansalaistoiminnan juuret löytyvät Suomessa 1700-luvun lopulta. Kansalaistoiminnan alkuvaiheena oli ns. salaisen julkisuuden aika (1756–1790). Tällöin perustettiin vapaa-muurariveljeskuntien looseja, sekä muista salaseuroja. Seuraavassa vaiheessa syntyivät

sitten sivistysseurat ja uskonnolliset yhdistykset. Ensimmäisen suuren jäsenmäärän omaavat yhdistykset olivat raittiusyhdistykset. (Harju 2007, 184.) Suomessa alkoi vahva kansallinen herääminen 1860–1870-luvuilla. Tällöin maan taloudellinen tilanne parani ja yhteiskunnallinen toiminta vapautui. 1800-luvulla vapaaehtoistoiminnalle oli vahva sosiaalinen tilaus. Toimintaa leimasivat aatteellisuus, sitoutuneisuus, sekä toiminnan palo. Siihen aikaa punaisena lankana oli kansallisuusaate, joiden pyrkimyksenä oli kasvattaminen, kouluminen, kansallistunteen luominen ja ihmisten opettaminen hoitamaan yhteisiä asioita. Ilman tätä Suomalaiset eivät olisi olleet aineellisesti tai henkisesti valmiita julistamaan Suomea itsenäiseksi vuonna 1917. Kansanliikkeet synnyttivät aktiivista kansalaisuutta, vaikuttamista ja osallisuutta, että syntyivät niistä. Ilman noita 1800-luvun liikkeitä nykypäivän kansalaisaktivismi joutuisi rakentamaan toimintaansa jollekin toiselle pohjalle ja perustalle. Vapaaehtoistyötä tehtiin tuolloin sosiaalisen työn kentässä, sivistyksen, kansanterveyden sekä politiikan aloilla. Merkittävä osuus tuon ajan vapaaehtoistoiminnasta perustui myös kristillissosiaaliselle työlle. (Harju 2007, 185–186; Markkola 2005, 40.)

Ensikotitoiminnassa vapaaehtoistoiminnan alkuun liittyy vahvasti Miina Sillanpää. Miina (syntymänimeltään Vilhelmiina Riktig) syntyi vuonna 1866. Työssään piikana Miina Sillanpää näki paljon palkollisten epäoikeudenmukaista kohtelua, kuten pahoinpitelyjä ja seksuaalista hyväksikäyttöä. Hän oli mukana perustamassa palvelijattarien yhdistystä. Miinasta tuli myös Suomen ensimmäinen naiskansanedustaja. Hän ajoi erityisesti yksinäisten naisten, nälkää näkevien, turvattomien lasten ja asunnottomien asioita. 1930-luvulla Miina Sillanpää oli mukana ensikotitoiminnassa. (Raninen, Raninen, Toni & Tornaesus 2007, 20–21.) Isänmaallisessa hengessä rakennettiin Suomea toisen maailmansodan jälkeen. Tällöin myös kansalaisjärjestöille riitti toimintaintoa. Rauhansopimuksen määräysten vuoksi lakkautettiin kuitenkin oikeistolaisiksi katsottuja yhdistyksiä lähes 3000. Uusia sosialistisia ja kommunistisia järjestöjä perustettiin kuitenkin nostamaan kansalaistoiminnan vireyttä poikkeuksellisen korkealle. Samoihin aikoihin ajoittuu myös ammatillisten järjestötoiminnan läpimurto. (Harju 2007, 187–188.)

1950-luvun lopusta alkoi voimakkaasti yhteiskuntaa leimata tekniikan kehitys ja elintason nousu. Energiaa ja aikaa ei enää jäänyt vapaaehtoistyöhön niin paljon kuin ennen. Monet yhdistykset ja järjestöt kokivat notkahduksen, mutta varsinaista järjestötyön lamaa ei kuitenkaan tällöin koettu. Ammattiyhdistystoiminta ja poliittinen toiminta vil-

kastuivat aina 1960-luvulta alkaen. Yhteiskunnallisen järjestöyön aikaa elettiin voimakkaasti 1970-luvulla ja poliittisen kilpailun vuoksi tällöin perustettiin satoja uusia yhdistyksiä. Suomessa siirryttiin lopullisesti kansanliikkeistä kansalaisjärjestöjen aikaan. (Harju 2007, 188–189.) Länsimainen yksilöllisyyden ihanne innoitti Suomalaisia 1980-luvulta alkaen. Kansalais- ja järjestötoiminta pirstaloitui ja kytkentä poliittisiin liikkeisiin heikkeni. Avainsanana kansalaistoiminnassa oli eriytyminen. Viimeisinä vuosina ja vuosikymmeninä on tullut uudenlaisia kansalaistoiminnan muotoja, kuten oma-apuryhmät, eläinaktivistit sekä globalisaation vastaiset liikkeet. Tämän päivän kansalaistoiminta hyödyntää aktiivisesti mediaa ja viestintävälineitä. (Harju 2007 189–190.) Vuonna 2017 suomalainen vapaaehtoistoiminta täyttää 100 vuotta. Kuluneen lähes sadan vuoden aikana vapaaehtoistyö on ollut paljon muutakin, kuin yksittäisten ihmisten sankaritekoja. Tutkimusten mukaan elämänaikanaan Suomalaisista on 75–80 % mukana vapaaehtoistoiminnassa jossain määrin. Suomalainen vapaaehtoistoiminnan yksi erityispiirre on ollut kautta aikojen talkootyö. Vapaaehtoistoiminta on taas lisääntymään päin. Sen vuoksi on tärkeää määritellä toiminnalle ehtoja ja rajoja. Vapaaehtoistoiminnan tulee olla luotettavaa ja turvallista, ja usein se edellyttää sitoutumista työhön ja vaihtoon. (Raninen ym. 2007, 22–24 & 26, Volunteering in Finland –tutkimus 2001, 2).

3.4 Aikaisempia tutkimuksia ja tietoa vapaaehtoistoiminnasta

Vapaaehtoistoiminnasta on saatavilla paljon tutkimustietoa. Esittelen lyhyesti muutamia opinnäytetyöni kannalta keskeisen tutkimuksen ja teoksen. Vapaaehtoistoimintaa rahoittajan, Raha-automaattiyhdistyksen (RAY), näkökulmasta tarkastelee Pessin ja Oravasaaren raportti Kansalaisjärjestötoiminnan ytimessä (2010). Tutkimuksen kokonaisuus koostui kolmesta osiosta; peruskyselystä, SWOT-kyselystä ja motivaatiokyselystä ja ne tehtiin RAY:n avustuksia saaville järjestöille. Kohdejoukoksi rajautui 825 järjestöä. (Mykrä 2010.) Tutkimuksen johtopäätökseksi nousi kaksi perusviestiä: vapaaehtoistoiminta on kansalaisjärjestöissä keskeistä ja jopa elinehto sekä vapaaehtoistoiminnan säilyttämiseksi ja kehittämiseksi on vapaaehtoistoiminnan infrastruktuuria kehitettävä nykyisestään. (Pessi & Oravasaari 2010, 161.) Vapaaehtoistoimintaa on tutkinut Anne Birgitta Yeung (nyk. Pessi) muissakin yhteyksissä, kuten väitöstutkimuksessaan 2004 (Yeung 2004). Pessi ja Saari avaavat kirjassa Hyvä tahto – Auttamisen asenteet ja

rakenteet Suomessa (2008) vuonna 2006 tekemänsä tutkimusta auttamisesta ja altruismista (Pessi & Saari 2008). Yeungin (Pessin) tutkimuksiin viitattiin useissa kirjoissa ja lähdemateriaaleissa, joita työssäni olen käyttänyt.

Järjestöbarometrin tarkoitus on tuottaa vuosittain ajankohtainen kokonaiskuva sosiaali- ja terveysjärjestöjen toiminnasta, toimintaedellytyksistä, toimintaympäristöstä, sekä niiden kehityssuunnista. 2010 vuoden järjestöbarometrin mukaan ajankohtaisia ovat esimerkiksi kansalaisaktiivisuuden muutos, palvelurakenteen muutokset, Raha-automaattiyhdistyksen aseman ja linjaukset, sekä yleishyödyllisen ja elinkeinotoiminnan rajat. (Peltosalmi, Vuorinen & Särkelä 2010, 3). Vuoden 2011 barometrissa ajankohtaisiksi teemoiksi nousevat talouden turbulenssi sekä kunta- ja palvelurakenteen muutokset. Järjestöbarometrit on toteutettu vuodesta 2006 alkaen. Ennen tätä Suomessa ei ole toteutettu vuosittaista toistuvaa tutkimusta sosiaali- ja terveysjärjestöistä. (Peltosalmi & Särkelä 2011, 3, 23.) Vertais- ja vapaaehtoistoiminnan hankkeen, Versovan, lopputuotoksena syntyi kirja, Vapaaehtoistoiminta kehittyy (2011). Laimion ja Välimäen kirjoittama kirja on syntynyt vuorovaikutuksessa vapaaehtoisten ja useiden yhteistyökumppaneiden, opiskelijoiden ja työyhteisön reflektoinnin lopputuloksena. Versovahankkeen tavoite oli kehittää vertaistukea ja vapaaehtoistoimintaa arvostetuksi osaksi hyvinvointijärjestelmää. (Laimio & Välimäki 2011, 6.)

3.5 Vapaaehtoistoiminnan muodot

Vapaaehtoistoimintaa tehdään aina jossain kontekstissa; lähipiirissä, naapurustossa, seurakunnassa, kaupunginosassa tai vaikka yhdistyksessä. Henkisenä viitekehyksenä voi toimia esimerkiksi valtakunnallinen yhteisö tai tapahtuma. Vapaaehtoistoiminnan konteksti voi olla myös globaalilla tasolla. Kirjassa Vapaaehtoistoiminta kehittyy (2010), Laimio ja Välimäki jakavat vapaaehtoistyön seitsemään erilaiseen osaluueeseen, sen mukaan, millaista vapaaehtoistyö käytännössä on. Heidän mukaansa vapaaehtoistoiminta voi olla tukea tuottavaa, kuten esimerkiksi Suomen Punaisen Ristin ystävätoiminta. (Laimio & Välimäki 2010, 11–12; Harju 2005, 58.) Vapaaehtoistoiminta voi olla myös osallistavaa vapaaehtoistoimintaa tai tuettua vapaaehtoistoimintaa. Osallistavassa vapaaehtoistyössä vapaaehtoisen rooli on aktivoida asiakasta ja mahdol-

listaa hänen osallisuutensa esimerkiksi harrastuksiin. Tuetussa vapaaehtoistoiminnassa vapaaehtoinen ei voi omien rajoituksiensa vuoksi toimia vapaaehtoisena ilman avustajaa. Vapaaehtoistoiminta voi olla myös vertaistoimintaa, palvelutoimintaa, talkoo-, keräys ja tapahtumatoimintaa sekä järjestötoimintaa ja yhteiskunnallista vaikuttamista. (Laimio ja Välimäki 2010, 11–12.) Joka neljäs täysi-ikäisistä suomalaisista eli lähes miljoona Suomalaista osallistui sosiaali- ja terveystoimintoihin vuonna 2010 (Peltosalmi & Särkelä 2011, 11). Kansalaisaktiivisuus ei välttämättä edellytä ympärilleen organisaatiota, vaan vapaaehtoistyötä voi toteuttaa myös omassa lähipiirissään. Tällaista organisoitumatonta vapaaehtoistoimintaa voidaan kutsua myös neljänneksi sektoriksi. Organisoitunut vapaaehtoistoiminta voi olla muodoltaan hyvin monenlaista. (Raninen ym. 2007, 49.)

Sini–Tuulia Lehtinen (1997) viittaa Aila-Leena Mathieksen tekemään listaukseen vapaaehtoistoiminnan muodoista kirjassa *Vapaaehtoistoiminta – Kasvava voimavara?* Lehtinen on laajentanut Mathieksen listaa entisestään. Lehtisen mielestä vapaaehtoistoiminta voi käsittää ainakin seuraavia muotoja:

1. Asuntopolitiikka: pyrkimys vaikuttaa asuntopolitiikkaan vapaaehtoistoiminnan keinoin sekä vaihtoehtoisten asumismahdollisuuksien tarjoaminen erilaisin keinoin (yhteisöasuminen, tuettu asuminen, välivuokraus).
2. Palkkatyön luominen: Omaehtoisten työosuuskuntien kehittäminen. Vaihtoehtoista työtä etsiville ja työmarkkinoille huonosti sijoittuville työpaikkojen organisoiminen.
3. Hoito: perushoitopalveluita esimerkiksi yhteisöissä, mitkä korvaavat laitoshoidon.
4. Kuntoutus: yhteisöllisen toiminnan lisääminen esimerkiksi päihdeongelmallisille tai laitossijoituksesta siviiliin palaaville.
5. Työterapia ja talkootyö: vastuunottamista yhteisistä hankkeista tai konkreettisia toimintamahdollisuuksia.
6. Psykososiaalinen tuki: kokemuksellinen tuki, identiteetin vahvistaminen, yhteenkuuluvuuden lisääminen sekä yhteinen ongelmanratkaisu.
7. Vapaa-ajanvieto: yhdessä oloa epämuodollisesti tai organisoidumpaa harrastus- ja virkistystoimintaa.
8. Sosiaalineuvonta: informaatiota, mikä perustuu kokemukseen ja on käytännöllistä. Tietopääoman jakamista tarpeisiin sekä ongelmiin.

9. Perushuolto itsepalveluna: pyykin pesua, ruuanlaittoa, tietokoneen käyttöä...
10. Lastenhoito: Osuustoiminnallista päivähoitoa tai vastavuoroista tilapäistä lastenhoitoa.
11. Koulutus: Organisoitua seminaari- ja opintotoimintaa. Osallisuutta yhteisöllisiin oppimisprosesseihin.
12. Kulttuuri- ja tiedotustoiminta: kulttuuritapahtumien järjestäminen, organisoiminen ja käynnistäminen tai omien tiedotteiden, julkaisujen ja ohjelmien tekeminen.
13. Nuorten kriisiapu: nuorten auttamista
14. Poliittinen toiminta: etujärjestötoimintaa ja radikaalia painostustoimintaa, ongelmien saattamista julkisuuteen, omaehtoisten ratkaisujen demonstroimista.
15. Tavarankierrätys: tavaroiden kunnostamista, keräystä, hyödyntämistä.
16. Kehitysapu: raha-avun ja tavara-avun organisointia kehitysmaakohteisiin.
17. Rikosasiain sovittelu: rikosten- ja riita-asioiden sovittelua.
18. Pienten palvelujen tuottaminen: avustaminen pienissä arkipäivän asioissa; saattoapu, kodin kunnossapitotyöt jne. (Lehtinen 1997, 22 - 23.)

3.6 Vapaaehtoistoimintaan motivoituminen

Kansalaisyhteiskunta tarjoaa tasavertaisen mahdollisuuden kaikille osallistua ja vaikuttaa. Kansalaisyhteiskunnassa ei kysytä todistuksia, eikä palveluja kilpailuteta. Kun työelämä ei vastaa omiin tarpeisiin, voi vapaaehtoistoiminnassa toteuttaa itselle merkityksellisiä asioita ja arvoja. (Harju 2007, 13.) Toimintakykyinen ja vireä kansalaisyhteiskunta on oleellinen osa demokraattista, vaikutusvaltaista yhteiskuntaa. Kansalaisyhteiskunta tarjoaa hyvän kasvualustan kansalaisille, oivan kanavan itsensä toteuttamiselle, sekä kanavan vaikuttamiselle. Kansalaisyhteiskunta luo solidaarisuutta, vahvistaa sosiaalista pääomaa ja takaa demokraattisen yhteiskunnan. Se myös uudistaa yhteiskuntaa, tuottaa asiantuntijuutta ja palveluja, sekä luo kestävän pohjaa koko järjestelmän toimimiselle. (Peltosalmi & Särkelä 2011, 10.)

Vapaaehtoistyöllä on merkitystä vapaaehtoiselle itselleen, vapaaehtoispalvelun saajalle, yhteisöille sekä palvelujärjestelmälle. Välillisesti vaikutus yltää myös toimijoiden lähi-

verkostoihin. Vapaaehtoistoiminnalla on myös yhteiskunnallisesti merkitystä. Vapaaehtoispalveluja vastaanottavat ihmiset saavat monesti konkreettista apua arjen asioihin, vaihtelua elämään ja uudenlaisia mahdollisuuksia arjessa selviytymiseen. Joskus ainut palvelu mitä apua tarvitseva voi saada, perustuu vapaaehtoistyöhön. (Laimio & Välimäki 2010, 19; Pessi & Oravasaari 2010, 88.)

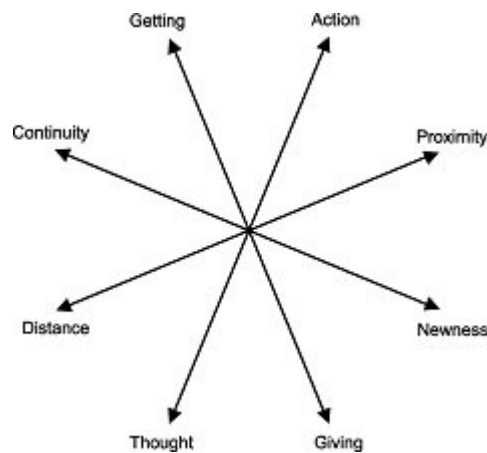
Kansalaisyhteiskunta synnyttää sosiaalista pääomaa, mitä ilman yhteiskuntajärjestelmä ei toimi, eikä talous kukoista. Kansalaisyhteiskunnassa rakennetaan arjen hyvinvointia auttamalla toista ihmistä, avustamalla harrastustoiminnoissa tai vaikka remontoimalla ja kunnostamalla yhdistyksen tiloja yhteiseksi hyväksi. Ihmisen tarve kuulua johonkin voi toteutua kansalaisyhteiskunnassa, missä jokaisella on tärkeä rooli. Kansalaisyhteiskuntaan kuulutaan sydämellä ja tunteella, ei pakon sanelemana. Sydämellä tehdessä, asiat koetaan läheisemmin ja merkityksellisempinä. Kansalaisyhteiskunta on mahdollinen vain aktiivisten kansalaisten kautta. Ihmisestä tulee kansalainen, kun hän suuntautuu itsestään ja kotipiiristään ulospäin ja astuu yhteiselle areenalle. (Harju 2004, 41–47; Harju 2005, 68; Harju 2007, 13.)

Tutkimuksen mukaan auttamiseen motivoi kaksi syytä ylitse muiden; halu auttaa sekä toive solmia sosiaalisia suhteita. Omien tarpeiden ja toiveiden tyydyttäminen ei ole ristiriidassa auttamisen kanssa. Ihmiset usein kokevat saavansa auttaessaan ja tämä motivoi pysymään vapaaehtoistyössä. Kolmas syy mikä motivoi auttamaan lähimmäistä, on oma halu kokeilla jotain uutta. Kirjassa Mathildan muodonmuutos esitellään Anne Birgitta Yeungin luomaa motivaation timanttimalia (KUVIO 1). Timanttimalin mukaan vapaaehtoistoiminnan motivaation taustalla on saaminen-antaminen (Getting–Giving), jatkuvuus-uutuus (Continuity–Newness), etäisyys-läheisyys (Distance–Proximity) ja pohdinta-toiminta (Thought–Action). Ihmiset saavat antaessaan, siihen sisältyy vapaaehtoistoiminnan motivaation lähtökohta. Timanttimali on rakennettu fenomenologisella lähestymistavalla innovatiivisesti. Mallin tavoitteena on ymmärtää vapaaehtoistojoiden motivaatiota kokemusten ja toimintojen yksilöllisistä merkityksistä käsin. (Raninen ym. 2007, 9; Yeung 2005, 105.)

Halu auttaa nousee vapaaehtoistoiminnan tärkeimmäksi motivaatiotekijäksi, 41 % Suomalaisista vapaaehtoisista kokee näin. Naisten motiiveissa korostuu auttamisen halu, halu tutustua uusiin ihmisiin, sekä into oppia uusia asioita. Miehiä motivoi ystävien ja

tuttavien tekemä vapaaehtoistyö, halu tehdä jotain hyödyllistä, sekä tunne kansalaisvelvollisuudesta. Nuoret innostuvat mukaan vapaaehtoistoimintaan oppimisen ilosta vanhempia useammin. Yli 50-vuotiailla korostuu halu tutustua uusiin ihmisiin ja toive solmia sosiaalisia kontakteja. He myös toivovat saavansa hyödyllistä tekemistä, ja he kokevat haluan auttaa erityisen tärkeäksi motivaatioksi. (Yeung 2004b, 21-47.)

Samaa Yeungin kehittämää timanttimallia esittelee myös kirja Kansalaistoimintaa kätetty aarre (Harju toim. 2007). Vapaaehtoisuus voi suuntautua itsestä ulospäin, kuten toimintaan, kontakteihin ja uusiin asioihin. Se voi myös suuntautua kohti itseä ja sisäisiä teemoja, kuten pohdintaa, etäisyyttä ja saamista. Mallin avulla saa siis hyvin monimuotoisen kuvan vapaaehtoistoiminnan motiiveista. (Harju 2007, 154.) Timanttimalli auttaa sen hahmottamisessa, että vapaaehtoistoiminta on paljon muuta kuin pyyteetöntä auttamista. Vapaaehtoistyössä tehdään hyvää toisille ja samalla saadaan itselle hyvää. (Yeung 2005, 104–118, Pessi 2010, 186–187.)

KUVIO 1. Motivaation timanttimalli. (Yeung 2004a).

3.7 Aktiivinen kansalaisuus

Kansalaisuuden hienoin sekä tavoiteltavin muoto on aktiivinen kansalaisuus. Harju (2004) määrittelee aktiivisen kansalaisuuden määrittelevän neljä asiaa: ihmisen identiteettiä, osallistumista, kohtaamista, sekä välittämistä. Ihmisläheisesti ajateltuna ja avatuna aktiivisesta kansalaisuudesta tulee elävä, elämänmakuinen ja inspiroiva. Identiteetti

sisältää aktiivisen kansalaisuuden ydinajatuksen. Se antaa ihmiselle viitekehyksen oman paikkansa hahmottamiseen yhteiskunnassa. Osallistuminen konkretisoi tuon aktiivisuuden kansalaisuuden. Kohtaamiseen liittyy se, että ihminen on sosiaalinen olento, joka tarvitsee toista ihmistä ollakseen onnellinen. Välittäminen tuo mukaan inhimillisen ulottuvuuden. itsestä huolenpitämistä seuraa huolehtiminen muista. Välittämiseen liittyy humanisuus, empaattisuus ja sosiaalinen vastuu. (Harju 2004, 41–47 & Harju 2005, 68–70.)

Peruskysymys ajassamme ja yhteiskunnassamme on kohtaaminen ja kohtaamattomuus. Aktiivisten kansalaisten tapa reagoida kohtaamattomuuteen, kiireeseen ja globalisaatioon, voi olla vapaaehtoistoiminta. Yhteiskunnassamme näkyy kohtaamattomuuden seuraukset yksinäisyytenä, välinpitämättömyytenä sekä syrjäytymisenä. Vapaaehtoistoiminta on kanava kohdata ihmisiä kiireettömästi ja arvokkaasti. (Harju 2007, 169.) Vapaaehtoistoiminta voi tarjota jatkuvuutta esimerkiksi niin, että työssä opittuja taitoja voi käyttää vapaaehtoistoiminnassa. Vapaaehtoistoiminta antaa myös tilaisuuden oppia uutta ja kohdata uusia haasteita. Vapaaehtoistoiminta voi olla epäsäännöllistä ja joustavaa, mutta kuitenkin se antaa tilaisuuden kuulua johonkin ryhmään. Vapaaehtoistoiminnassa voi pohtia omia arvojaan ja myös tehdä jotain konkreettista. (Raninen ym. 2007, 9.)

Tämän päivän ihmiselle, aktiiviselle kansalaiselle, ei elämänsisällöksi usein riitä ainoastaan palkkatyö. Voidakseen hyvin, ihmisen ei kannata laskea pelkästään työn ja sen ihmissuhteiden varaan. Vapaa-ajan tulisi vastata niihin haasteisiin, johon työ ei vastaa. Jotkut kaipaavat vapaa-ajalleen muuta ajateltavaa ja tärkeää tekemistä. Tarvitsemme kuulumisen tunnetta ja verkostoja oman identiteettimme luomiseen ja ylläpitämiseen. Samalla se mahdollistaa myös henkilökohtaista kasvua, omien aatteittemme edistämistä, nautintoa ja sosiaalista vaikuttamista. Vapaaehtoistoiminta voi tarjota työn tekijälle ja vapaaehtoistoiminnan saralla toimijalle tätä kaikkea. Osallistuminen tuottaa osallisuutta. Osallisuudesta syntyy mahdollisuus vaikuttaa. Näin osallistuminen konkretisoi aktiivisuuden kansalaisuuden. Osallistuminen lähtee ihmisestä itsestään ja se voidaan nähdä tahdon ja motivaation kysymyksenä. Kun ihminen tahtoo ja uskaltaa astua ulos omasta tutusta piiristään, hänelle avautuu samalla mahdollisuus osallistumiseen. Sosiaalisena olentona, ihminen tarvitsee tunnetta kuulua johonkin. Osallisuudessa on viime kädessä kyse syvällisestä identiteettiin ulottuvasta tunteesta, jäsenyyden tunteesta yhteisössä ja

mahdollisuudesta osallistua rakentavasti. Osallisuus on siis ennen muuta tunneperäinen kokemus ja helpoiten ihminen kokee osallisuutta osallistumalla. Vapaaehtoistoiminta on yksi hedelmällisimmistä tavoista kokea tällaista osallisuutta ja osallistumista. (Harju 2005, 68–69, Raninen ym. 2007, 8.)

Altruismi eli auttaminen on oleellinen osa ihmisten sosiaalista toimintaa. Suomalaisten auttamishalua voidaan pitää yleisesti melko suurena. Yleisimmät syyt sille, että ihminen ei osallistu vapaaehtoistoimintaan ovat ihmisten ajanpuute tai terveydentila (Yeung 2002). Yleensä auttamista arvostetaan, vaikka siihen ei itsellä olisikaan mahdollisuutta. Altruismi istuu syvällä kulttuurissamme ja jopa aivojemme rakenteessa. Auttaminen, altruismi, on yksilön sisäisten ja ulkoisten tekijöiden summa. Siihen liittyvät muun muassa Ympäristöön liittyvät tekijät, maaseutuyhteisöissä auttaminen on yleisempää. Altruismiin vaikuttavat myös vuorovaikutukseen liittyvät tekijät, suhteissa itseen samantyyppistä on helpoin auttaa. Altruismiin ja auttamiseen vaikuttaa myös kyky empatiaan ja yksilön mielentila. Onnellinen ihminen tahtoo tehdä enemmän hyvää toisille. Auttamiseen vaikuttavat myös yksilön piirteet, kuten terve itsetunto ja sosiaaliset taidot. Arvot ja moraalit vaikuttavat myös haluun auttaa. (Pessi & Saari 2008, 54–55, 234–235.)

3.8 Vapaaehtoistoiminnan ja ammatillisen työn rajapintoja

Vertaistukeen perustuvan auttamisen ydin on siinä, että kohtaaminen tapahtuu vuorovaikutuksessa ihmisten kesken, ilman asiakas- tai potilasrooleja, titteleitä tai identiteettimäärittelyksiä. Vertaistuki voidaan nähdä osana vakiintunutta, virallista palvelujärjestelmää, kuin myös ideologisenä ja toiminnallisena auttamisen välineenä tai työmuotona. Aivan ongelmatonta ei vertaistoiminnan ja ammattilaistoiminnan suhde aina ole. Joskus vertaistuki, vapaaehtoistoiminta, nähdään ammatillisen työn kilpailijana, uhkana. Sosiaalipoliitikot ovat esittäneet huoltaan siitä, voidaanko vertaisauttamista käyttää hyväksi taloudellisista syistä. Solidaarinen kumppanuus on hyvinvointipalvelujen haaste, kun vertaistukitoiminnan ytimessä on pyrkimys löytää ymmärrystä, vastauksia ja visioita hyvän elämän ehtojen sekä edellytysten luomiseksi. (Hyväri 2005, 214, 217, 231.)

Vapaaehtois- ja kansalaistoiminnan yhteiskunnallinen arvo ja merkitys löydettiin uudelleen 1990-luvun jälkipuoliskolla. Ammattilaisten ja vapaaehtoisten yhteistyölle on ke-

hittynyt uudenlaisia malleja. Nykyään jos vapaaehtoistoiminnalla aloitetaan uudenlainen toimintamuoto, ei enää oleteta, että palvelu kunnallistettaisiin tai valtiollistettaisiin. Toisin oli parikymmentä vuotta sitten. Nykyään yhä useampi projekti tai hanke nojaa osittain myös vapaaehtoiisiin ja vapaaehtoiset nähdään keskeisenä innovaatioiden lähteenä. Kansalais- ja vapaaehtoistoiminta eivät rajoitu vain hyvinvointipalveluihin, vaan se ilmenee myös demokraattisen yhteiskunnan osallistumisen välineenä. Pitkään on rajauksena ollut, että alan ammatillisten työntekijöiden vastuu on ollut erilleen vapaaehtoisten työnkuvasta. Koko vapaaehtoissektori on rajattu täydentäväksi, kokeilevaksi ja erityisryhmien tarpeisiin kohdistuvaksi toiminnaksi. Suomessa ei ole ollut selvästi nähtävissä kehitystä, jossa ammattilaisten tehtäviä karsittaisiin ja siirrettäisiin vapaaehtoisille. Hyvinvointipalvelujen näkökulmasta voidaan sanoa, että vapaaehtoistoiminnan rooli on pääasiassa palvelujen täydentämistä. Logiikalta ja arvopohjalta ajateltuna kyse on kuitenkin myös paljon laajemmasta asiasta. (Matthies 2005, 305–311.)

Lehtinen (1997) esittelee Tanskan vapaaehtoistoiminnan tukiprojektin SMIL:n tuloksia (Habermann 1992). Tuon tukiprojektin mukaan tärkeimmät edellytykset yhteistyön onnistumiselle ovat seuraavat:

1. Kaikkien osapuolten on tiedostettava tarve yhteistyölle, yhteistyö harvoin onnistuu ilman, että osapuolet kokevat siitä hyötyvänsä.
2. On luotava selvä kuva siitä mitä yhteistyö pitää sisällään ja kenelle työtä suunnataan.
3. Kaikkien osapuolten erilaisuutta on kunnioitettava ja kaikkia tarvitaan mukaan keskusteluun, jonka kautta pyritään murtamaan ennakkomyyttejä ja asenteita.
4. Ammattityöntekijöiden ammatillinen pätevyys on hyväksyttävä kuin myös vapaaehtoistoiminnan ominaispiirteet. Vapaaehtoistoimintaan ei saa tuoda liikaa ammatillisia näkökulmia tai toimintatapoja.
5. Yhteistyön alkutaipaleella on tärkeää sopia yhteyshenkilöistä, teknisestä taloudellisesta, sekä muusta saatavilla olevasta tuesta ja ammattiavusta.
6. Ennen toiminnan aloittamista on syytä selvittää mistä voi saada yhteistyön ulkopuolista ammattiapua ja mitä se maksaa ja kuka sen maksaa.
7. Tiedonvälityksestä puolin ja toisin on huolehdittava.
8. Kaikkien osapuolten on oltava valmiita ottamaan riskejä, mutta vapaaehtoistyöntekijä ei saa joutua ottamaan vastuuta julkisen sosiaalihuollon tehtävistä.
9. Yhteistoimintaan on varattava tarvittavat määrärahat.

10. Yhteistyön seurannasta on sovittava. On hyvä kehittää tutkimuksellista työtettä, joka auttaa työntekijöitä kehittämään omaa työtään. (Lehtinen 1997, 60–61.)

Ammatillinen työ ja vapaaehtoistyö eivät ole toistensa vastakohtia eikä niistä kumpikaan voi korvata toista. Parhaimmillaan nämä kaksi eri puolta täydentävät toisiaan ja oppivat toinen toisiltaan. Ammatillinen työ perustuu teoreettiseen tietoon, minkä koulutus on tuonut mukanaan. Vapaaehtoistyö perustuu omiin elämäkokemuksiin, minkä tavoitteena on lähinnä olla ihmisenä ihmiselle ja jakaa yhdessä asioita toista tukien. Molempien puolien vahva oma rooli auttaa yhteistoiminnan kehittämiseen ja yhteistyöhön. Ihanteellisessa tilanteessa molemmat tietävät paikkansa ja osaavat oman tonttinsa, mutta kykenevät saumattomaan yhteistyöhön toisiaan tukien asiakkaiden parhaaksi. (Laimio 2010.)

Kalifornialaisessa San Diegon piirikunnassa vapaaehtoisjärjestö United Way on kehittänyt yhteistyömallin, joka on levinnyt pitkin maailmaa. Yhteistyömalli perustuu 10 askelmaisiin portaisiin (KUVIO 2). Ensimmäisellä askeleella (1) etsitään sellaiset ammattityöntekijät, jotka ovat valmiita sitoutumaan yhteistyöhön vapaaehtoisten kanssa. Tämän jälkeen (2) he aloittavat yhteistyön jo kokeneiden vapaaehtoisten kanssa vapaaehtoistoimijoiden tehtäväkuvien luomisen. Tämän jälkeen (3) voi alkaa uusien vapaaehtoisten etsiminen. Uusien potentiaalisten vapaaehtoisten kanssa aloitetaan henkilökohtaiset keskustelut (4), minkä tavoitteena on vapaaehtoiseen tutustuminen. Seuraavalla portaalla (5) vapaaehtoista opastetaan löytämään itselleen sopivin työmuoto. Vapaaehtoinen tutustuu erilaisiin toimintoihin (6) ennen kuin päättää ryhtyykö vapaaehtoiseksi. Valinnan tehnyt vapaaehtoinen saa perehdytyksen ja koulutuksen (7). Toimivien vapaaehtoisten jaksamisesta huolehditaan (8) tuen ja virkistykseen muodoilla. Halutessaan niin, on vapaaehtoiselle mahdollisuus lopettaa (9) ja ammattilaisten on tämä hyväksyttävä. Syyt lopettamiselle selvitetään, jotta toimintaa voidaan kehittää. Ammatillaiset palkitsevat toiminnassa mukana olevia (10), sekä niitä, jotka ovat jostain syystä lopettaneet toiminnan. (Lehtinen 1997, 62–63.)

KUVIO 2. Ammattityöntekijöiden ja vapaaehtoisten yhteistyömalli (Lehtinen 1997, 62).

3.9 Vapaaehtoisten tukeminen ja ohjaaminen

Tärkeä ja merkittävä osa vapaaehtoistoimintaa on vapaaehtoisten ohjaaminen ja tukeminen. Valitettavan usein tämä unohtuu ja ohjaus ja tuki voi rajautua siihen, että vapaaehtoisia pyydetään ottamaan yhteyttä, jos ongelmia työssä ilmenee. Kannustavan ohjauksen malli (Pessi & Oravasaari 2010) voidaan jakaa kuuteen tärkeään kohtaan. Vapaaehtoisesta ollaan kiinnostuneita: Hänen jaksamisestaan, intresseistään sekä ideoistaan. Vapaaehtoista kuunnellaan aidosti ja kohdataan kiireettömästi, ollaan läsnä ja annetaan aikaa. Vapaaehtoisen toimintaa arvostetaan ja häntä kiitetään. Se osoitetaan paitsi sanoin myös teoin. Vapaaehtoiselle luodaan tunne, että juuri hänen panostustaan tarvitaan ja se on merkittävä ja tärkeä. Tämä osoitetaan vapaaehtoiselle konkreettisesti. Vapaaehtoisen muutostarpeita halutaan kuulla. Vapaaehtoinen nähdään tärkeänä osana yhteisöä. Jos vapaaehtoinen jättäytyy toiminnasta pois, hänen kuulumisiaan kysellään ja hänen jaksamisestaan kannetaan huolta. Nämä kuusi elementtiä voidaan huomioida pienemmissäkin organisaatioissa. Näihin kuuteen elementtiin sisältyy työnohjauksellisuuden elementtejä ja ne voidaan nähdä kannustavana ohjauksena. Kannustavassa ohjauksessa järjestö, yhdistys tai organisaatio saa takaisin sen minkä on antanut. Tällainen kohtelu ja kannustaminen sitouttaa toimintaan ja luo laadukasta vapaaehtoistoimintaa. Positiivisella palautteella on iso merkitys ihmisen mielialaan. Se muun muassa lisää kognitiivista kapasiteettia, parantaa terveyttä, kohentaa mielialaa sekä lisää sitoutuneita.

suutta. (Laimio & Välimäki 2011, 34; Pessi & Oravasaari 2010, 178; Pessi 2010, 181 - 206.)

Jos vapaaehtoistyöntekijä vain ammentaa itsestään auttamalla muita, hän väsy. Yhden tunnin aktiivisen työn vastapainoksi tarvitaan kaksi tuntia huoltoa

Liisa Hokkanen
Lapin yliopiston sosiaalityön lehtori (Laimio 2010)

Organisaation tehtävänä on selkeyttää omia ajatuksiaan siitä, miksi vapaaehtoistoimintaa tarvitaan ja mihin kysymyksiin ja tarpeisiin heidän toivottaisiin vastaavan. vasta sen jälkeen on rekrytoinnin ja vapaaehtoisten kouluttamisen aika. Siinä vaiheessa, kun toiminnan organisointi on kestäväällä pohjalla, itse toiminta on luotettavaa ja turvallista kaikille osapuolille. Laadukas vapaaehtoistoiminta vaatii, että seuraavat asiat ovat kunnossa:

- Taustaorganisaatio on sitoutunut vapaaehtoistoimintaan ja se tunnistaa omat motiivinsa.
- Vapaaehtoisten tehtäväkuvat ovat niin selkeitä ja niin hyvin tiedossa, että vapaaehtoinen tietää mihin on sitoutumassa (Suomen Mielenterveysseurassa puhutaan psykologisesta sopimuksesta).
- Vapaaehtoisille tarjotaan sekä perus- että täydennyskoulutuksia.
- Vapaaehtoiset perehdytetään kaikkiin tehtäviinsä työpisteissä.
- Vapaaehtoisille tarjotaan sekä työnohjausta että tukea ongelmatilanteissa.
- Organisaatio kerää palautetta toiminnastaan kaikilta osapuolilta.
- Vapaaehtoistoimintaa seurataan, arvioidaan ja myös kehitetään. (Laimio 2010,11.)

Vapaaehtoisten ohjaamiseen kuuluu käytännön asioiden järjestelyä ja organisointia, mutta myös motivointia, sekä henkistä tukemista. Ohjaamisen tavoitteena voi olla se, että ohjaaja pyrkii motivoimaan vapaaehtoisia toimimaan itseään toteuttaen mahdollisimman täydesti. Tärkeintä on se, että vapaaehtoiset otetaan vakavasti, heidän työtään arvostetaan, vapaaehtoiset toivotetaan tervetulleiksi, sekä pyydetään mukaan päätösten tekemiseen ja suunnitteluun. (Syrjänen 2003, 29, 32.)

3.10 Vapaaehtoistyössä jaksaminen ja työnohjaus

Ihmisillä on useita erilaisia tapoja jaksaa ja toimia vapaaehtoistyössä (KUVIO 3). Myös eri tilanteessa ihminen voi toimia eri tavoin ja erilaisilla motivaatioilla. Ihmiset voivat jaksaa vision avulla. Silloin heillä on näkemys siitä, miten asioiden tulisi olla ja he pyrkivät toteuttamaan tätä visiotaan. He jatkavat vaikka väsyisivätkin. On olemassa ihmisiä, jotka tekevät mitä vaan toisten ihmisten kanssa tai toisten ihmisten vuoksi. Nämä ihmiset pysyvät mukana niin pitkään, kun on hyvä porukka ja hyvä ilmapiiri, missä vapaaehtoistoimintaa toteutetaan. Jotkut ihmiset odottavat kiitosta ja hyväksyntää tekemästään työstä toisia enemmän. Heille selkeä palaute on merkityksellistä. He pelkäävät virheitä ja virheen tekeminen voi saada heidät lopettamaan vapaaehtoistyön. Ne ihmiset, jotka kokevat vapaaehtoistoiminnan velvollisuudekseen, saattavat kantaa syyllisyyttä ja moraalista velvollisuutta auttamiseen. He turhautuvat autettaviin, jotka pärjäävät liian hyvin. Osa ihmisistä haluaa kehittää itseään, he tahtovat oppia ja kehittyä ihmisinä. Heille kurssien käyminen voi olla toimintaa tärkeämpää. Jotkut toimivat niiden tunteiden pohjalta, mitä ympäristö heissä herättää. Heitä ajaa innostus liittyen mahdollisuuksiin tai suuri viha epäkohtia ja vääryyttä kohtaan. He saavat muutkin innostumaan ja toisaalta voivat pitää muita ymmärtämättöminä tai vähemmän ajattelevina. He saattavat väsyä ja lannistua. (Syrjänen 2003, 34–35.)

Vaikka nämä luonnehdinnat voivat näyttäytyä negatiivisilta, niin silti niissä ei sinällään ole mitään vikaa. Ne ovat niitä voimia, mitkä saavat ihmisiä toimimaan. Jaksamiseen ja sitoutumiseen liittyy se, miten joustavasti ihminen käyttää ominaisuuksiaan, motiivejaan ja toimintatapojaan. Sen tunnistaminen, mikä kutakin vapaaehtoista motivoi auttamaan, voidaan ajatella auttavan siinä, kuinka juuri tätä vapaaehtoista tulisi tukea. Jokainen toimija tarvitsee erilaista tukea ja ohjausta, rohkaisua, kannustusta, sekä tukea omien rajojen tunnistamiseksi. (Syrjänen 2003, 36–37.)

Vapaaehtoistyöntekijän jaksaminen

Kaisli Syrjänen

KUVIO 3. Vapaaehtoistyössä jaksaminen (Syrjänen 2003, 36).

Työnohjaus on järjestelmällistä ja tavoitteellista toimintaa, mikä toistuu säännöllisesti. Työnohjauksen sisältö nousee vapaaehtoisen työstä ja vapaaehtoisesta itsestään. Työnohjauksen tavoitteena on vapaaehtoisen ammatillinen kasvu, vapaaehtoistyöstä selviytyminen sekä työn ja organisaation kehittyminen. Työnohjauksen voi nähdä keinona tarkastella tehtävää työtä ja siihen vaikuttavia rakenteita, sekä odotuksia, rooleja ja tunteita. Työnohjaus-käsitettä on vapaaehtoistoiminnassa vierastettu ja sitä onkin korvattu kiertoilmauksilla, kuten purkupalaveri, ystäväilta, vertaistapaaminen, kokemustenvaihtoilta ja niin edelleen. Työnohjaus on keino tarkastella työhön vaikuttavia rakenteita, odotuksia, rooleja, sekä tunteita. Työnohjauksen tarkoituksena on tukea vapaaehtoista, auttaa kehittämään vapaaehtoistoimintaa sekä varmistaa vapaaehtoistoiminnan laatua. Vapaaehtoistoiminnan työnohjauksessa tuetaan sekä rohkaistaan maallikkoauttamiseen. Tärkeintä on työnohjauksen tavoitteellisuus ja se, että käsiteltävät asiat nousevat aina vapaaehtoisista, ja heidän työtilanteistaan tai keskinäisistä suhteistaan. Työnohjauksessa pyritään muuttamaan hiljaista ja elämäkokemuksen mukanaan tuomaa tietoa ryhmän yhteiseksi tiedoksi ja luodaan uutta tietoa. Työnohjauksen ilmapiiri on myönteinen, mikä mahdollistaa luovuuden käyttöä ja vuorovaikutuksellista oppimisprosessia. (Laimio & Välimäki 2011, 37; Syrjänen 2003, 56; Porkka & Salmenjaakko 2006, 11.)

Työnohjaus on keino ja mahdollisuus lähestyä ihmisiä ja mahdollisuus yhteisöjen ja ryhmien tapaamisiin myös tunne- ja kokemustasolla. Oleellista ei ole se onko työ palkattua vai palkatonta, vaan se, että riittävää tukea saavat he, jotka sitä tarvitsevat. Vapaaehtoisilla ei ole useinkaan koulutuksen ja työkokemuksen kautta tuomaa turvaa ja varmuutta työn tekemiseen. Heillä ei ole suojanaan ammatti-identiteettiä eikä joskus edes työyhteisöä, jossa kokemuksia voisi säännöllisesti puida ja saada peilejä ja palautetta toiminnastaan. Työnohjausta tarvitsevat ja siitä hyötyvät ne vapaaehtoiset, jotka toimivat kuormittavassa ihmissuhdetyössä. Lisäksi työnohjauksesta hyötyisivät ne vapaaehtoisten yhteisöt, mitkä ovat muutoksessa tai haluavat kehittää toimintaansa. Työnohjaus on vapaaehtoisille myös edunvalvontaa, kuten henkistä työsuojelua ja omista oikeuksista kiinni pitämistä. Tärkeää on koko organisaation kannalta myös se, että vapaaehtoisilla on foorumi, missä pohtia omia rajojaan ja sitä, mihin asti omat voimat, osaaminen ja oikeudet riittävät. (Syrjänen 2003, 51–53.)

Työnohjaus on tapa, millä vapaaehtoisille voidaan ilmaista, että heidän työnsä on arvokasta ja sitä arvostetaan tarjoamalla tukea ja apua. Vapaaehtoiset kaipaavat keskusteluareenaa sille, mitä ovat kohdanneet ja mitä tunteita tapahtumat ja kokemukset ovat itässä herättäneet. Kun työnohjaus on järjestetty, voi vapaaehtoinen luottaa siihen, että hän pääsee säännöllisesti purkamaan kokemuksiaan ja hän tietää, mistä ja milloin hän tulee apua saamaan. (Syrjänen 2003, 53.)

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

4.1 Opinnäytetyön toimintaympäristö

Aikaisemmin Keski-Suomen ensi- ja turvakodilla ei ollut kovin laajasti kartoitettu vapaaehtoisten toiveita ja näkemyksiä, eikä myöskään yhdistyksen ajatuksia vapaaehtoistoiminnasta. Ennen kuin kehittäminen oli mahdollista, oli kuultava henkilöstön ja vapaaehtoisten ajatuksia vapaaehtoistoiminnasta Keski-Suomen ensi- ja turvakodilla. Tärkeässä roolissa olivat yhdistyksen kansalaistiimin jäsenet, joilta sain arvokasta tietoa vapaaehtoistoiminnan tilasta, toiveista ja pyrkimyksistä. Kansalaistiimi koostuu eri työ-

yksiköiden edustajista ja mukana on myös Keski-Suomen ensi- ja turvakodin toiminnanjohtaja. Tiimi kokoontuu säännöllisesti pohtimaan vapaaehtoistoimintaa ja sen kehittämistä. Olin tiimin jäseniin yhteydessä sähköpostitse, tein heille teemahaastatteluja, osallistuin heidän kokouksiin sekä juttelin heidän kanssaan myös vapaamuotoisemmin vapaaehtoistoinnasta yhdistyksessä. Yhdistyksen vapaaehtoisia tapasin kahdessa vapaaehtoisten illassa. Vapaaehtoisten motiiveja, toiveita ja ajatuksia vapaaehtoistyöhön ja sen kehittämiseen kartoitin lomakekyselyn avulla.

Johtokunta luo raamit vapaaehtoistyölle, siksi minusta oli tärkeää kuulla myös heidän näkemyksiään yhdistyksen vapaaehtoistoinnasta. He tekevät itse vapaaehtoisena työtä johtokunnassa, mutta ovat myös se päättävä elin, joka viitoittaa yhdistyksen tulevaisuutta. Koin, että on tärkeää tulla tietoiseksi heidän toiveistaan, ajatuksistaan ja näkemyksistään vapaaehtoistoinnin kehittämistä ajatellen.

4.2 Tutkimusmenetelmät kehittämisen taustalla

Kehittäminen on vaikeaa ilman olemassa olevaa tutkimusta ja tietoa. Siksi työ alkoi kvalitatiivisesta ja kvantitatiivisesta tutkimuksesta, minkä tarkoituksena oli tuottaa tietoa yhdistyksen vapaaehtoistoinnasta. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on pyrkimyksenä tutkia asioita mahdollisimman kokonaisvaltaisesti (Hirsjärvi ym. 2009, 161). Kokonaisvaltaista tutkimusta tässä työssä oli se, että kuulin henkilöstöä teemahaastattelun keinoin. Lomakehaastattelut toteutin yhdistyksen vapaaehtoisille, sekä yhdistyksen johtokunnalle. Asiakkaat jätin pois tästä tutkimuksesta, koska työ olisi paisunut muuten liian suureksi.

Minun opinnäytetyöni pääpaino oli alun perin kehittämisessä ja käsikirjan luomisessa. Sen luomiseksi minun kuitenkin täytyi ottaa mukaan myös tutkimuksellista näkökulmaa. Tavoitteenani ja tarkoituksenani oli selvittää Keski-Suomen ensi- ja turvakodin henkilöstön, johtokunnan ja vapaaehtoisten näkemyksiä, jotta osasin tehdä kaikkia osapuolia parhaiten palvelevan lopputuotoksen.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa suositaan ihmisiä instrumenttina kerätä tietoa (Hirsjärvi ym. 2009, 164). Koska opinnäytetyölläni oli tavoitteena palvella Keski-Suomen ensi- ja

turvakotia, aloitin konkreettisen työskentelyn pohtimalla keinoja, joilla nostaa esiin yhdistyksen ääntä. Keski-Suomen ensi- ja turvakodilla toimii kansalaisjärjestön tiimi, jossa on viisi jäsentä. Tiimissä on edustettuna yhdistyksen eri yksiköt. Tiimin jäsenet ovat perehtyneet yhdistyksen vapaaehtoistoimintaan, joten oli luonteva valinta päätyä haastattelemaan heitä.

Toinen kantavista menetelmistä, jota käytin opinnäytetyöni tiedonkeruussa oli teema-haastattelut. Haastattelujen etuna on, että haastateltava henkilö on aktiivinen subjekti, jonka ääni tulee kuulluksi. Teemahaastattelussa puhe voidaan sisältää laajempaan kontekstiin ja saada näin moniulotteisia vastauksia. Teemahaastattelussa on valmiiksi mietitty teemat, joissa haastattelu liikkuu, mutta se jättää paljon liikkumavaraa ja tilaa haastatteluun. (Hirsjärvi ym. 2009, 204–208.) Haastattelut nauhoitin ja litteroin. Litteroidusta materiaalista etsin ja löysin samankaltaisuuksia ja yhdistäviä ajatuksia, joiden pohjalta lajittelin ja analysoin saatuja vastauksia SWOT-analyysin mukaan vahvuuksiin, mahdollisuuksiin, kehittämiskohteisiin ja uhkiin. Pyrkimykseni oli tulkita saatua materiaalia neutraalisti ja totuudenmukaisesti.

Teemahaastatteluun päädyin, jotta saisin syvennettyä haastattelua sen mukaan, millainen on kunkin jäsenen suhde vapaaehtoistoimintaan. Olin pohtinut etukäteen teemat, joissa haastatteluissa liikuttaisiin. Lähetin haastattelurungon ja tiedotteen sähköpostitse kaikille kansalaisjärjestön tiimin jäsenille ja pyysin heitä varaamaan minulta ajan haastatteluihin maaliskuun aikana (LIITE 1). Kerroin, että he voivat jutella myös työkaveriensä kanssa haastattelun teemoista ja pohtia asioita etukäteen. Teemahaastattelujen lisäksi keräsin tietoa yhdistyksessä toimivilta vapaaehtoisilta sekä johtokunnan jäseniltä. Heidän ääntään toin kuuluviin Webropol-kyselyn avulla (LIITE 2 ja LIITE 3). Kyselymenetelmän valitsin, koska vapaaehtoisia on melko paljon ja heidän haastattelemisensa veisi liikaa aikaa. Aikaa säästääkseni ja saadakseni kuitenkin myös heidän näkemystään, päädyin tekemään vapaaehtoisille kyselytutkimuksen. Kyselytutkimuksen heikkoutena on se, että vastaukset voivat jäädä pinnallisemmaksi, kun niitä ei pysty tarkentamaan (Hirsjärvi ym. 193–204). Vastauksiin ei voi myöskään jälkikäteen palata, koska kysely toteutetaan nimettömänä. Lomakkeen laatiminen vei aikaa ja oli mietittävä tarkasti, mitä ja miten sen toteutin, jotta sain riittävästi vastauksia, joita opinnäytetyössäni hyödyntää. Käytin sekä monivalintakysymyksiä että avoimia kysymyksiä. Testasin kyselylomakkeen yhdellä yhdistyksessä pitkään olleella vapaaehtoistyöntekijällä ennen kuin se lähe-

tettiin muille. Pyysin häntä kommentoimaan itse kyselyä, hän ajatteli, että se oli hyvä sellaisenaan. Webropol-kysely lähetettiin 34 yhdistyksen vapaaehtoiselle. Minä lähetin linkin yhdistyksen työntekijälle, ja hän välitti sen eteenpäin vapaaehtoisille. Näin vapaaehtoiset pystyivät vastaamaan täysin anonyymisti.

4.5 Eettiset kysymykset ja tutkimusluvut

Eettinen tutkimus edellyttää sitä, että tutkimuksen teossa noudatetaan hyvää tieteellistä käytäntöä ja sitä, että tunnetaan eettiset periaatteet ja otetaan ne huomioon. Tutkimus- ja kehittämistoiminnan eettisten periaatteiden tavoitteina on, että kunnioitetaan ihmisiä, pyritään tasa-arvoiseen vuorovaikutukseen ja toimitaan oikeudenmukaisesti. Eettisyyttä on myös kriittinen asenne vallitsevia käytäntöjä kohtaan. Rakentavan kriittisyyden keinoin, on mahdollista kehittää uudenlaisia toimintatapoja. Myös lähdekritiikki kuuluu eettisesti hyvin tehtyyn opinnäytetyöhön. Lähteiden luotettavuus, soveltuvuus ja niiden taustalla olevat motiivit on selvitettävä. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, 11–12; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 23–25.) Eettisyys näkyy kaikessa siinä, miten opinnäytetyötä käytännössä tehdään: haastatteluissa, tavoitteiden asettelussa, saatujen vastausten arvioinnissa, henkilöstön kuulemisessa, tietojen kirjaamisessa; koko prosessin ajan alusta loppuun. Jokaiselta tutkimukseen osallistuneelta oli olemassa lupa haastatteluun ja he tiesivät mihin tutkimuksen tuloksia käytetään.

Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöiltä odotetaan eettisten näkökulmien painottamista opinnäytetyössä. Tutkimus- ja kehittämistyöltä odotetaan rehellisyyttä ja läpinäkyvyyttä; opinnäytetyön tulee olla eettisesti oikein, tieteellisesti totta ja hyödyllistä yhteiskunnalle. Eettisyys näkyy myös siinä, että työtä tehdään sovitun aikataulun mukaan, ja siinä noudatetaan sitä, mitä työelämän yhteistyökumppanin kanssa on sovittu. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, 12.) Pyrin kirjaamaan rehellisesti auki saamani vastaukset niitä muokkaamatta tai muuttamatta.

Koska tein opinnäytetyötä Keski-Suomen ensi- ja turvakoti ry:n toimeksiannosta, oli minun tehtävä sopimus opinnäyteyhteistyöstä yhdistyksen edustajan kanssa. Opinnäytetyöni ei koskenut varsinaista asiakastyötä, joten tutkimuslupaa ei tarvittu. Koin kuitenkin tärkeäksi, että henkilökunta oli tietoinen siitä, mitä olin tekemässä. Toiveenani olisi

ollut, että olisin voinut käydä Keski-Suomen ensi- ja turvakodilla kertomassa opinnäytetyöstä. Valitettavasti se ei järjestynyt, mutta informoin heitä sähköpostitse. Hankkeessa mukana olevalla henkilöstöllä on oikeus, niin halutessaan, lukea antamiensa tietojen pohjalta tehtyjä tekstejä ja yhdistys saikin käyttöönsä käsikirjan sekä tämän kirjallisen raporttini. Ennen käsikirjan painattamista, materiaali oli henkilöstön kommentoitavana ja tein siihen pyynnöstä vielä muutoksia. Tietosuojasta pidin huoleni siten, ettei vastauksista ollut mahdollista tunnistaa yksittäisiä henkilöitä, ja raportti kirjoitettiin oleellisista asioista. Työssäni huomioin eettiset näkökulmat ja pidin huolta siitä, että noudatin ohjeistuksia. Haasteita toi aikataulussa pysyminen, koska elämässäni tapahtui ennalta odottamattomia muutoksia. Myös yhdistyksessä tapahtuneet muutokset olivat vaikuttamassa siihen, että alun perin suunnittelemani aikataulu ei pitänyt.

4.6 Opinnäytetyön toteutumisen riskit ja epävarmuustekijät

Yhtenä epävarmuustekijänä opinnäytetyöni onnistumiselle näin sen, että henkilökunta ei ehdi sitoutumaan vapaaehtoistoiminnan kehittämiseen. Henkilökunnan motivoituminen oli tärkein ja suurin epäonnistumiseen liittyvä riskitekijä. Vapaaehtoistoiminnan kehittäminen ei siirry osaksi arkityötä, jos henkilökunta ei näe niitä hyötyjä, joita vapaaehtoistoiminnan kehittyminen voisi heidän työlleen tuoda. Riskin pienentämiseksi oli tärkeää, että pääsin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa esittelemään ideaani ja ajatuksiani henkilöstölle. Henkilöstölle on myös tärkeää perustella mitä ja miten vapaaehtoistoimintaa voidaan hyödyntää. Vapaaehtoistyöntekijät eivät voi korvata ammattilaisia vaan heidän työnsä on vapauttaa ammattilaiset tekemään sitä työtä, mihin heidät on koulutettu.

Vapaaehtoistoiminnan kehittäminen vaatii työpanosta sekä taloudellista panostusta yhdistykseltä. Itse käsikirjan luomisesta ei kuluja juuri synny, mutta jos halutaan, että työ jää elämään, on vapaaehtoistyöhön panostettava tulevaisuudessa huomattavasti aikaisempaa enemmän. Mistä tähän löytyy aikaa ja rahaa? Pelkkä strategia tai kirjatut ohjeistukset eivät muuta mitään, jonkun tarvitsee viedä tekemäni käsikirja käytäntöön ja sitoutua siihen, että vapaaehtoistoiminnan kehittäminen jatkuu myös tulevaisuudessa. Entä, jos RAY ei myönnä vapaaehtoistoiminnanhankkeelle jatkossakaan rahoitusta, mitä tapahtuu strategialle siinä vaiheessa, jääkö se kokonaan toteuttamatta? Yhdistyksen

sisältä löytyy varmasti ammattitaitoa vapaaehtoistoimintaan liittyen ja toivottavasti tekemäni työ jatkuu yhdistyksen sisällä.

Riskinä näin myös sen, jos vapaaehtoistoimintaa lähdetään ensi- ja turvakodilla pyörittämään muun työn ohessa. Tällöin aika ja voimavarat eivät välttämättä riitä, ja riski on myös se, jos kaikki lepää yhden työntekijän harteilla. Yksi kokoaikainen työntekijä pysyy pyörittämään noin 100–120 vapaaehtoistyöntekijää. (Sari Välimäki, henkilökohtainen tiedonanto 28.11.2012). Jos vapaaehtoisia saadaan rekrytoitua runsaasti ja vapaaehtoistoiminta siirtyy vahvaksi osaksi ensi- ja turvakodin arkea, se vaatii silloin myös työntekijöiden panostusta asiaan. Käsikirjan luominen on väline siihen, että kenen tahansa on helppo saada kiinni siitä, millaista on vapaaehtoistoiminta Keski-Suomen ensi- ja turvakodilla.

Riskinä näin myös sen, että tein opinnäytetyötä yksin. Tarvitsin apua opinnäytetyön suuntaamiseen ja rajaamiseen sekä reflektointiin yhteistyökumppaneilta, varsinkin silloin, jos koin sokeutuvani omalle työlleni tai en hahmottanut enää kokonaisuutta. Koin tärkeäksi sen, että sain tukea yhdistykseltä työhöni, jotta pysyin oikealla tiellä.

Jokaisessa menetelmässä on omat riskinsä; niin haastatteluissa kuin kyselyissäkin. Lomakehaastattelussa pyrin vähentämään riskiä sillä, että hain ohjausta kysymyslomakkeen tekoon. Haastattelun riskinä koin sen, että jos haastateltavat eivät syystä tai toisesta vastaa juuri niin kuin ajattelevat. Riskinä oli myös se, että aineistoin litterointi vaatii runsaasti aikaa.

5 ALKUKARTOITUKSEN TULOKSIA

5.1 Teemahaastattelun antia: SWOT-analyysi

Teemahaastattelun tein yhdistyksen neljälle kansalaistiimin jäsenelle. Kahden haastattelun vapaamuotoisemmin heidän toiveestaan. Vahvuuksina haastatteluissa nousi selkeästi samoja asioita kaikilta haastatelluilta. Aineistosta löytyi paljon yhdistyksen vapaaeh-

toistoiminnan jo olemassa olevia vahvuuksia. Yksi useammassa haastattelussa noussut vapaaehtoistoiminnan kantava voima on yhdistyksen pitkät perinteet kansalaisjärjestönä. Yhdistyksen työntekijöille koettiin kertyneen runsaasti osaamista vapaaehtoistoiminnan kehittämiseen ja myös vapaaehtoistoiminnan hankkeesta löytyy kokemuksia. Yhdistyksen vapaaehtoistoiminnan ajateltiin palvelevan yhdistyksen sekä asiakkaiden tarpeita. Vapaaehtoistoiminnan nähdään myös rikastuttavan työyhteisöä ja tuovan toisenlaista osaamista. Vapaaehtoistoiminnan arvostaminen nousi esiin monesta haastattelusta. Tämän opinnäytetyön raportti, sekä vapaaehtoistoiminnan käsikirja saivat nimensä arvostusta kuvaavasta lauseesta: ”Kun oikeesti sillei ne on kullan arvoisia”. Yhdistyksen vapaaehtoiset nähtiin motivoituneena ja sitoutuneena joukkona, joista tahdotaan pitää myös kiinni ja jotka ovat tärkeä ja arvokas osa yhdistyksen toimintaa. Asiakkaat ovat antaneet hyvää palautetta vapaaehtoisista, ja se myös nähtiin toiminnan vahvuutena.

Yhdistyksessä on pitkät perinteet ja juuret sekä runsaasti osaamista ja mahdollisuuksia vapaaehtoistoiminnan kehittämiseen. Yhdistyksellä on tarjota erilaisia tehtäviä vapaaehtoisille, ja työtä on mahdollista räätälöidä vastaamaan vapaaehtoisen toiveita, osaamista ja tarpeita. Vapaaehtoisten on mahdollista myös tutustua työhön Keski-Suomen ensi- ja turvakodilla ennen kuin he tulevat vapaaehtoistyöhön. Vapaaehtoistyöhön ei ole pakko sitoutua, vaan yhdistyksessä voi myös käydä ihan omien toiveiden ja aikataulujen mukaan tekemässä vapaaehtoistyötä. Yhdistyksen on mahdollista tarjota tukea ja ohjausta vapaaehtoistoimintaan ja vapaaehtoiseksi voi tulla koska vaan. Vapaaehtoisuus Keski-Suomen ensi- ja turvakodilla ei välttämättä vaadi koulutusta, vaikka niitäkin on ajoittain pystytty järjestämään ja siihen pyritään. Vapaaehtoistoimintaan kiinnitetään nyt entistä enemmän huomiota ja se on johdonmukaisempaa. Tekemäni vapaaehtoistoiminnan käsikirja nähtiin jokaisessa haastattelussa mahdollisuutena kehittää vapaaehtoistoimintaa. Kansalaistiimin jäsenten temahaastatteluissa nousi esiin tärkeänä kehittämisen tarpeena ulkoisten motivointikeinojen lisäämisen merkitys vapaaehtoisille. Koulutuksen ja tuen merkitys tunnustettiin, mutta samalla nähtiin ne riittämättöminä ja niihin tahdottaisiin panostaa enemmän. Osa haastatelluista pohti työnohjauksen puutteen merkitystä vapaaehtoisille. Vapaaehtoisten ymmärretään tarvitsevan tukea jaksamiseensa ja sitoutumiseensa haasteelliseenkin työhön Keski-Suomen ensi- ja turvakodilla. Kansalaistiimin jäsenet olivat yksimielisiä siitä, että laadukkaan vapaaehtoistoiminnan taustalla on riittävä ohjaus ja tuki. Toinen selkeä kehittämiseen liittyvä kokonaisuus on vapaaehtoisten

osaamisen hyödyntäminen ja vapaaehtoistyön räätälöinti sellaiseksi, että se vastaa vapaaehtoisen osaamista ja toiveita. Vapaaehtoiset kaipaavat mahdollisuuksia virkistytymiseen ja ajatusten vaihtoon yhdessä muiden vapaaehtoistyötä tekevien kanssa.

Kansalaistiimin jäsenet näkevät uhkana vapaaehtoistoiminnalle sen, että vapaaehtoisten tuomaa hyötyä ei nähdä riittävän hyvin. Tiukassa taloustilanteessa, voidaan tuesta, ohjauksesta ja koulutuksesta joutua tinkimään, jolloin vapaaehtoisten sitoutuminen vähenee ja vapaaehtoistyön laatu heikkenee. Kansalaistiimin jäsenet ilmaisivat sen, että vapaaehtoistyölle täytyisi olla enemmän resursseja ja siihen kaivattaisiin työntekijää, jolla on aikaa ja mahdollisuuksia panostaa vapaaehtoistoiminnan kehittämiseen ja ylläpitämiseen. Yhdessä haastattelussa nousi ajatusta kuvamaan lause ”itsestään se ei pyöri”. Jos rekrytointia ei ole jatkuvasti, vähenee vapaaehtoistoiminta pikkuhiljaa ja kuihtuu lopulta pois.

Jos vapaaehtoisilla ei ole paikkaa ja aikaa, missä purkaa kokemuksiaan ja tunteitaan rakentavasti, voivat ne purkautua väärissä paikoissa ja väärillä tavoilla. Tällöin uhkana voi olla salassapidon ja luottamuksellisuuden rikkoutuminen. Yhdessä haastattelussa haastateltava pohti myös sitä, että kun vapaaehtoistoiminta lisääntyy ja vakiintuu, lienee normaalia, että sen käänköpuolet lisääntyvät myös. Kokemusasiantuntijoiden käyttämisessä nähtiin uhkana se, että vapaaehtoisena kokemusasiantuntijana toimivan täytyy tietää, missä vaiheessa oma toipuminen on, jotta vapaaehtoistyö on laadukasta ja asiakasta tukevaa. Vapaaehtoistoiminnan uhkana nähtiin myös se, että vapaaehtoisten perehdyttämisen ja ohjaamisen taso vaihtelee eri yksiköiden väleillä. Toisissa yksiköissä on tarkemmin sovittu pelisääntöjä vapaaehtoisten kohtaamisiin kuin toisissa, koko yhdistyksen pelisäännöt eivät ole kaikille selvät.

5.2 Vapaaehtoisten lomakekysely

5.2.1 Vastaajien taustatiedot, vapaaehtoistoiminnan työnkuvat ja koulutus

Vastauksia kyselyyn tuli 16 eli vastausprosentti oli 53 %. Kyselyyn vastanneista kaikki olivat 21–50-vuotiaita, vastaajista 6 oli 21–29-vuotiaita ja 10 oli 29–50-vuotiaita. Vastanneista 7 opiskeli sosiaali- tai terveystieteillä ja työttömänä oli 4 vastaajaa. Työssäkä-

viä oli vastanneista 5, joista 2 oli työssä sosiaali- tai terveysalalla. Eläkkeellä oli yksi vastanneista. Vapaansanan kohdassa 2 kertoivat olevansa kotiäitejä.

Osalla (n=3) vastanneista oli juuri päättynyt vapaaehtoistyön-, tai doula- eli synnytystukihenkilökoulutus, eivätkä he olleet ehtineet vielä työskentelemään vapaaehtoisina yhdistyksessä. Vastaaajista 7 oli ollut vapaaehtoisena yhdistyksessä noin vuoden ja yksi kertoi olleensa 1,5 vuotta, mikä oli pisin ilmoitettu aika vapaaehtoisena. Muut asettuivat siihen välille (2,5 kk – 6kk). Vastanneista vapaaehtoisista 7 oli toiminut synnytyksen tukihenkilönä, doulana ja 6 oli tehnyt lastenhoitotyötä yhdistyksen vapaaehtoisena. Vastanneista 4 ei ollut toiminut yhdistyksessä vapaaehtoisena vielä ollenkaan. Yksi vastanneista kertoi käyneensä seurustelemassa aikuisten kanssa ja yhdessä vastauksessa kerrottiin, että hän on ollut järjestelemässä tavaroita, laittanut ruokia esille, ollut kuuntelijana ja opastanut kantoliinan sidonnoissa.

Kysyin, mitä vapaaehtoiset tahtoisivat yhdistyksessä tehdä. Suurin osa (n=12) kertoi, että tahtoi toimia doulana synnytyksessä. 7 heistä olisi valmis hoitamaan lapsia, ja yhtä moni ohjaamaan ryhmiä. Tukihenkilönä tahtoi toimia 6 ja kokemusasiantuntijana 4 henkilöä. Yksi vastaaja ilmaisi halunsa tehdä hyvinvointiin ja hemmotteluun liittyviä hoitoja ja kertoi, että hänellä on kosmetologin koulutus.

Vastanneista lähes kaikki (n=15) kertoivat käyneensä joko vapaaehtoistyön- tai doula-koulutuksen yhdistyksessä. Heistä 10 kertoi käyneensä vapaaehtoistyönkoulutuksen ja 5 doulakoulutuksen. Vastanneista vain yksi sanoi, ettei ole saanut yhdistyksessä koulutusta vapaaehtoistoimintaan. Enemmistö (n=13) vastaajista koki, että on saanut riittävän perehdytyksen siihen, mitä yhdistyksenä vapaaehtoisena tekee, ja että hän tietää, mitä häneltä odotetaan. Kolmelle vastanneelle oli osittain epäselvää se, mitä yhdistyksen taholta häneltä odotetaan.

5.2.2 Tukea, palautetta sekä motivaationlähteitä

Tukea ja ohjausta myös pyytämättä koki saavansa suurin osa (n=11) vastanneista. Pyytämällä tukea ja ohjausta vastasi saavansa 4 vastaajista. Yksi ei osannut vastata, koska hänellä ei ollut vielä kokemusta vapaaehtoistoiminnasta yhdistyksessä.

Sanallista kiitosta tekemästään vapaaehtoistyöstä koki saaneensa lähes kaikki (n=13) vastanneet. Konkreettisen joulumuistamisen kertoi saaneensa kolme vastaajaa. Yksi vastaaja koki kuukausitapaamisten tarjoilujen olevan muistamista ja kiittämistä. Myös vapaan sanan kohtaa oli kerrottu aiheeseen liittyen näin: “Todella kannustavaa ja positiivista palautetta tulee joka vapaaehtoisikerran aikana/jälkeen. Tuntuu todella mahtavalta huomata olevansa toivottu ja tarpeellinen työntekijöiden näkökulmasta.”

Tärkeimmäksi motivaatiotekijäksi tehdä vapaaehtoistyötä tunnistettiin halu auttaa, jonka jokainen kyselyyn vastanneista (n=16) tunnisti omaksi motivaatiokseen. Muita motivaatiotekijöitä oli asiakkailta saatu palaute (n=8), oma kokemus vaikeasta elämäntilanteesta (n=4), yhdistyksen tarjoama koulutus ja tuki (n=4), halu kuulua ryhmään (n=3) ja vapaaehtoisten toisilleen tarjoama ryhmän tuki (n=3). Opiskelu/työkokemuksen saannin nosti esiin 3 vastaajaa ja kiinnostuksen nimenomaan synnytyksiin tai doulana toimimiseen mainitsi 2 vastaajaa.

Kun kysyin siitä, kuinka usein vapaaehtoiset kokevat saaneensa palautetta tekemästään työstään, 2 jätti kokonaan vastaamatta. Vastanneista 6 kertoi saavansa palautetta joka kerran, kun tekevät vapaaehtoistyötä. Lähes joka kerran palautetta sai 4, joskus 3 vastaajaa. Yksi vastasi, ettei ole koskaan saanut palautetta, mutta kertoi myös, ettei koskaan ole vielä toiminut vapaaehtoisena yhdistyksessä. Vapaan sanan kohdassa tuli seuraavalaisia kommentteja:

Olen ollut tyytyväinen. Varsinkin doulana työskennellessä eteen saattaa tulla vaikeita tilanteita, joissa kaipaa tukea muilta doulilta ja tuntuu myös hyvältä, että ryhmässä on ohjaaja, joka on "viimeinen tuki", jos vastaan tulee todella vaikeita asioita. Saamme myös itse kehittää ryhmämme osaamista, mikä tuntuu todella hyvältä.

Ensi- ja turvakoti pitää hyvää huolta myös vapaaehtoistyöntekijöistään, ottaa huomioon heidän mielipiteensä ja todella arvostaa vapaaehtoisia. Se, että on saanut tuntea tekevänsä merkityksellistä työtä, saa jatkamaan (sen lisäksi, että oikeasti pitää siitä mitä tekee).

Toivon, että jossain vaiheessa ehtisin tekemään vapaaehtoistyötä. Oma perhe on kuitenkin ajankäytössä etusijalla.

5.2.3 Yhteenveto lomakekyselystä

Kuten osasin odottaa, kaikille vastanneille tärkein motivaatiotekijä vapaaehtoistyölle oli halu auttaa. Kuten yleensäkin vapaaehtoistyöntekijöitä, niin myös Keski-Suomen ensi- ja turvakodin vapaaehtoisia motivoi halu auttaa läheistä haastavassa elämäntilanteessa. Yhdistyksen vapaaehtoisissa on myös niin sanottuja kokemusasiantuntijoita, eli ihmisiä, jotka ovat itse tulleet autetuiksi ja tahtovat sitten olla auttamassa muita.

Olisi tärkeää, että vapaaehtoinen saisi aina tekemästään työstä palautetta. Tähän on syytä kiinnittää erityistä huomiota ja siksi nostin sen esiin tekemässäni kirjallisessa tuotoksessa. Lomakehaastatteluista sai kuvan, että vapaaehtoiset ovat tyytyväisiä vapaaehtoistyöhön Keski-Suomen ensi- ja turvakodilla. Haasteena lienee lähinnä se, kuinka saada nämä vapaaehtoiset pysymään työssä mukana ja motivoituneina. Kaikki vastanneet olivat aika vähän aikaa työskennelleet yhdistyksessä vapaaehtoisena. Tämä sai minut miettimään sitä, missä ovat kaikki yhdistyksen pitkään vapaaehtoistyötä tehneet toimijat. On mahtavaa, että vapaaehtoiset kokevat tekevänsä merkityksellistä ja tärkeää työtä, tämä auttaa jaksamaan ja innostumaan vapaaehtoistyöstä Keski-Suomen ensi- ja turvakodilla. Kyselyn perusteella muodostui myös kuva, että vapaaehtoistoiminta on yhdistyksellä nähty vielä melko lailla lastenhoitona tai synnytystukihenkilönä toimimisena. Tähän kiinnitin erityistä huomiota, jotta vapaaehtoisten osaamiset ja kiinnostuksen kohteet tulisivat jatkossa paremmin esiin ja vapaaehtoistoimintaa räätälöitäisiin vastaamaan tarpeita ja toiveita.

5.3 Johtokunnan lomakekysely

Lähetin linkin Webropol-kyselyyn 11 johtokunnan jäsenelle. Yksi linkki ei mennyt vastaanottajalle, vaikka tarkistin sähköpostiosoitteen moneen kertaan. Näin ollen linkin sai 10 johtokunnan jäsentä, joista vastasi 6. Vastanneista viisi oli ollut johtokunnassa jo useamman vuoden, yksi vastaajista 1990-luvulta saakka. Vain yksi kertoi olevansa uusi johtokunnan jäsen. Pari uutta johtokunnan jäsentä laittoi minulle sähköpostia, ja kertoi, ettei osallistu kyselyyn, koska kaikki yhdistykseen liittyvä on niin vierasta vielä. Vastanneista viittä motivoi halua auttaa heikommissa asemassa olevia perheitä. Myös poliittiset ja muut yhteiskunnalliset syyt motivoivat useampaa johtokunnan jäsentä (n=4).

Työkokemuksen tai vapaaehtoistoiminnan vuoksi mukana sanoi olevansa kaksi vastaajista. Muiksi syiksi mainittiin toive pysyä ajanhermolla lastensuojelutyössä sekä se, että johtokuntatyöskentely koettiin hyväksi tavaksi osallistua sosiaaliseen järjestötyöhön ja näin antaa panoksensa yhteiseen hyvään.

Suurin osa vastanneista (n=5) johtokunnan jäsenistä koki vapaaehtoistoiminnan muuttuneen viimeisen kahden vuoden aikana siten, että vapaaehtoistoiminnasta puhutaan nyt aiempaa enemmän. Vastaajien mielestä asiakkaita on saatu enemmän mukaan vapaaehtoistoimintaan, kansalaistoimintaan suhtaudutaan myönteisemmin ja yhdistykseen on syntynyt uusia vapaaehtoistoiminnan muotoja (n=4). Ylipäänsä vapaaehtoisia oli tullut viimeisten kahden vuoden aikana lisää yhdistykseen kolmen vastaajan mielestä, samoin jäseniä oli saatu lisää yhdistykseen. Vain yksi vastanneista tiesi, että kansalaistoimintaan on nyt nimetty vastuuhenkilöt. Vapaaehtoistoiminnan rakenteiden katsoi vahvistuneen kaksi vastaajista. Vain yhden vastaajan mielestä Keski-Suomen ensi- ja turvakodin kansalaistoiminta on tullut näkyvämmäksi toiminnaksi Jyväskylässä.

Tärkeimmiksi kehittämishaasteiksi yhdistyksen vapaaehtoistoiminnassa nousivat uusien vapaaehtoistoiminnan rakenteiden luominen tai vanhojen päivittäminen, kansalaistoiminnan strategian luominen ja suunnan hahmottaminen sekä uusien vapaaehtoistoiminnan muotojen ja tehtävien löytäminen. Nämä nousivat kaikki neljästä vastauksesta. Muutama (n=3) vastaaja koki, että vapaaehtoistoiminnan näkyvyyttä on syytä lisätä. Tiedon lisääminen ja käsitteiden selkeyttäminen oli kahden mielestä tärkeä tulevaisuuden haaste. Muiksi haasteiksi nähtiin kansalaistoiminnasta vastaavan henkilön palkkaaminen (n=2) sekä asiakkaiden mukaan saaminen vapaaehtoistoimintaan (n=1). Lähivuosien kehittämisen kohteita ei vastaajien mielestä ollut uusien vapaaehtoisten tai jäsenten rekrytointi tai asenteiden muuttaminen positiivisemmaksi kansalaistoimintaa kohtaan.

5.3.1 Johtokunnan lomakekyselyn tuloksia

Johtokunnan Webropol-kyselyssä kysyin 7 erilaista asteikkokysymystä ja niiden yhteenvedo on esitetty taulukossa 1. Keski-Suomen ensi- ja turvakodin ensisijaiseksi perustehtäväksi koettiin palvelujen tuottaminen perheille ennen kansalaistoimintaa mahdollistavana järjestönä (kysymys 1). Vapaaehtoistoiminnan koki olevan työntekijöiden

vastuulla 5 vastaajista (kysymys 2). Jonkun verran oli hajontaa kysyttäessä mielipidettä siitä, kuinka Keski-Suomen ensi- ja turvakoti ry:n jäsenet voivat osallistua yhdistyksen toimintaan (kysymys 3). Vastausten perusteella kuka tahansa voi päästä yhdistyksen jäseneksi (kysymys 4). Puolet vastaajista (n=3) koki kansalaistoiminnan roolin merkitykselliseksi osaksi yhdistyksen toimintaa, toinen puoli (n=3) koki merkityksellisyyden olevan keskitasoa (kysymys 5). Kansalaistoiminnan merkityksen ja arvostuksen nähtiin olevan kasvussa neljän vastanneen mielestä, yksi vastaajista koki, ettei merkitys ole lisääntymässä eikä vähenemässä (kysymys 6). Kaikkien vastanneiden mielestä kansalaistoiminnalla ja vapaaehtoistyöllä on mahdollista lisätä asiakkaiden hyvinvointia (kysymys 7).

	1	2	3	4	5		Yht.	Ka
1 Keski-Suomen ensi- ja turvakoti ry on ensisijaisesti perheille palveluja tuottava järjestö	3	3	0	0	0	Keski-Suomen ensi- ja turvakoti ry on ensisijaisesti kansalaistoimintaa mahdollistava järjestö	6	1,50
2 Keski-Suomen ensi- ja turvakodilla vapaaehtoistoimintaa ohjaavat ensisijaisesti yhdistyksen työntekijät	1	4	0	1	0	Keski-Suomen ensi- ja turvakodin toimintaa ohjaa ensisijaisesti vapaaehtoiset	6	2,17
3 Jäsenet eivät osallistu millään tavalla yhdistyksen toimintaan	0	4	1	1	0	Jäsenet ovat aktiivisesti mukana yhdistyksemme toiminnassa	6	2,50
4 Yhdistyksemme valikoi jäsenensä	0	0	0	3	2	Kuka tahansa pääsee yhdistyksemme jäseneksi	6	3,67
5 Kansalaistoiminnan rooli ei ole merkityksellinen yhdistyksen toimintaa ja tarkoitusta ajatellen	0	0	3	0	3	Kansalaistoiminnalla on vahva ja tärkeä rooli yhdistyksen toiminnassa	6	4,00
6 Kansalaistoiminnan merkitys ja arvostus on vähenevässä	0	0	1	3	1	Kansalaistoiminnan merkitys ja arvostus on lisääntymään päin	5	4,00
7 Asiakkaan hyvinvoinnin kannalta, ei kansalais-toiminnalla ole merkitystä	0	0	0	3	3	Vapaaehtoistoiminnan keinoin on mahdollista lisätä asiakkaan hyvinvointia	6	4,50

TAULUKKO 1. Merkityksiä ja painopisteitä

Vapaaehtoistoiminnalla koettiin olevan monenlaisia merkityksiä. Vapaaehtoistoiminnan nähtiin vahvistavan yhteisöllisyyttä, lisäävän asiakkaiden hyvinvointia ja vahvistavan toiminnan tunnettavuutta. Vapaaehtoistoiminnan nähtiin myös korostavan yhdistyksen yhteiskunnallista merkitystä ja tuovan uusia näkökulmia, ideointia ja vaikuttamisen

mahdollisuuksia yhdistyksen tekemään työhön. Merkitykselliseksi nähtiin myös se, että vapaaehtoinen on ”tavallinen” ihminen, rinnalla kulkija.

Kun kilpailu kasvaa ja kovenee lastensuojelutyön markkinoilla, on kansalaisjärjestön rooli korostumassa. Kansalaisjärjestöllä on ja pitää olla myös tulevaisuudessa resursseja kehittää ammatillisen työn ohella vapaaehtoistyötä, joka voi olla tulevaisuudessa tärkeä osa palvelujen markkinointia.

Varsinkin ensikotitoiminnassa asiat ovat meidän kaikkien yhteisiä asioita. On hyvä, että vapaaehtoinen voisi toimia monella tasolla, jolloin kullekin löytyy tekemistä, johon on valmis.

Vapaaehtoistyö on ensiarvoista työmme vaikuttavuuden ja tuloksellisuuden kannalta.

Vertaistuki on parasta tukea kunhan ensin on päästy hyvään alkuun.

Vapaaehtoistoiminnassa oli johtokunnan mielestä onnistuttu doulatoinnin käynnistämässä. Muiksi onnistumisen merkeiksi nähtiin vertaistukiryhmien käynnistymiset, johtokuntatyöskentelyn vahvistuminen, vapaaehtoisten määrän lisääntyminen sekä tyytyväiset asiakkaat. Epäonnistumista ja tulevaisuuden haasteita koettiin olevan vapaaehtoistoiminnan näkyvyydessä, vapaaehtoistoiminnan markkinoinnissa ja mainostamisessa, vapaaehtoistoimintaan keskittyvän työntekijän palkkaamisessa sekä päiväkahvila-toiminnan juurruttamisessa.

5.3.2 Lomakekyselyn yhteenvetoa ja johtopäätöksiä

Johtokunnan jäsenet kokivat, että Keski-Suomen ensi- ja turvakodin vahvuutena on yhdistyksen halu kehittää vapaaehtoistoimintaa. Vahvuutena nähtiin myös se, että entiset asiakkaat tahtoivat jäädä toimintaan mukaan. Asiakkaiden osallisuus ja myönteinen suhtautuminen on osa yhdistyksen voimaa. Myös johtokunnan osallistuminen ja aktiivisuus koettiin tärkeäksi. Keski-Suomen ensi- ja turvakodin vapaaehtoistoiminnan heikkoutena nähtiin se, että kansalaistoiminnassa ei ole palkattua vastuuhenkilöä. Resurssit vapaaehtoistoiminnan kehittämiseksi koettiin huonoiksi. Myös tiedottaminen ja vapaaehtoistoiminnan mahdollisuuksista kertominen nähtiin heikkoutena. Johtokunnan jäseniltä puuttui tietoa siitä, mitä muuta vapaaehtoistoimintaa yhdistyksessä voi tehdä kuin toimia johtokunnassa tai kokemusasiantuntijana. Tiukka taloudellinen tilanne ja resurssipula

nähtiin uhkana vapaaehtoistoiminnan kehittymiselle. Uhkana nähtiin myös vapaaehtoisten riittävyys/sitoutuneisuus/aikataulut.

Lastensuojelutyö on muuttunut bisnekseksi, jossa kansalaisjärjestöllä on paljon tehtävää, jotta se pysyy ajassa mukana.

Mahdollisuuksia vapaaehtoistoiminnalle nähtiin runsaasti. Vapaaehtoistoiminnan nähtiin olevan erilainen ja toivottava vastaus bisnesajattelulle. Vastausten perusteella mahdollisuutena nähtiin yhä kasvava kansalaistoiminnan rooli ja merkitys. Ajatukset vapaaehtoistoiminnasta ovat muuttumassa myönteisemmäksi ja siihen panostaminen antaa yhdistykselle mahdollisuuden kehittyä. Mahdollisuutena pidettiin myös sitä, jos tulevaisuudessa oli mahdollista saada rahoitusta vapaaehtoistoiminnan kehittämiseen. Sitoutuneet vapaaehtoiset ovat toiminnan hyvä ja toimiva pohja. Johtokunnan jäsenet vastasivat kyselyyn varsin aktiivisesti ja varsinkin pitkään johtokunnassa työskennelleet olivat hyvin edustettuina. Kuten muitakin vapaaehtoisia, myös johtokunnan jäseniä motivoi eniten halu auttaa. Johtokunnan jäsenten näkemykset olivat melko yhteneväisiä ja vastauksiin oli nähty vaivaa ja aikaa. Tämä kertonee sitoutumisesta tärkeään työhön osana Keski-Suomen ensi- ja turvakotia.

Johtopäätöksenä voisi sanoa, että halua vapaaehtoistoiminnan kehittämiseen kyllä löytyy. Vapaaehtoistoiminnan arvo ja merkitys ymmärretään ja siihen tahdotaan panostaa tulevaisuudessakin. Hieman tuntui olevan vierasta se, että millaista vapaaehtoistyötä yhdistyksessä juuri nyt tehdään, toivottavasti opinnäytetyönäni tekemä kirjallinen tuotos on omiaan myös tätä avaamaan. Vastausten perusteella voi päätellä, että tiedonkulussa on ongelmia ja johtokunnassa ei tiedetä eikä tunneta yhdistyksen vapaaehtoistoiminnan muotoja ja rakenteita hyvin.

6 LOPPUTULOS JA PALAUTE

6.1 Tiedosta toimintaan

Pidin Keski-Suomen ensi- ja turvakotia ja Ensi- ja turvakotienliiton vapaaehtoistoiminnanprojektin työntekijää ajan tasalla, ja ilmoittelin työn edistymisestä säännöllisesti. Tapasin haastattelun merkeissä Keski-Suomen ensi- ja turvakodin toiminnanjohtajaa. Osallistuin lisäksi kansalaistiimin kokoukseen ja vapaaehtoisten iltoihin. Keski-Suomen ensi- ja turvakodilta minulle oli nimetty toiminnanjohtajan lisäksi toinenkin yhteyshenkilö, joka auttoi minua kyselyiden tekemisissä ja pohdinnoissani.

Käsikirjan materiaali syntyi paljon sen pohjalta, mitä haastattelujen ja kyselyiden kautta nousi merkitykselliseksi. Pyrin vastaamaan erityisesti perehdyttämisen haasteisiin ja tuomaan tietoa yksiin kansiin vapaaehtoistoinnasta. Kun tein käsikirjaa, olin säännöllisessä yhteydessä kansalaistiimin jäseniin sekä toiminnanjohtajaan ja kyselin heidän toiveitaan ja ajatuksiaan sisällön suhteen. Myös kirjapainon toiveet ja rajoitukset oli otettava huomioon ja tein yhteistyötä myös heidän kanssaan tekstin ja kuvien asettelun suhteen. Kuvista sain esittää käsikirjan kuvittajalle ajatuksiani ja ideoitani, myös kuvittaja Hanneriikka Sivosen kanssa teimme tiivistä yhteistyötä.

Käsikirjaan (LIITE 5) tuli tietoa ensi- ja turvakotien liitosta, sekä Keski-Suomen ensi- ja turvakodin toiminnasta. Vapaaehtoistoinnasta kirjaan tuli yleistä tietoa, kuten vapaaehtoistoiminnan määritelmiä. Käsikirjassa kerrotaan, millaista vapaaehtoistointaa voi toteuttaa Keski-Suomen ensi- ja turvakodilla. Vapaaehtoistoiminnan käsikirja määrittelee vapaaehtoistyöntekijän näkökulmasta vastuut ja työn reunaehdot; mitä ovat vapaaehtoisen oikeudet ja mitä vapaaehtoistyöntekijältä odotetaan. Käsikirjasta selviää, miten yhdistys panostaa vapaaehtoiisiin; miten heidän jaksamisestaan ja sitoutumisestaan huolehditaan ja missä vapaaehtoistyöntekijät voivat purkaa kokemuksiaan.

Tarkoituksenani oli päästä esittämään kirjallinen tuotos Keski-Suomen ensi- ja turvakodin henkilöstölle ja vapaaehtoisille. Itsestäni riippumattomista syistä, materiaalin painoon saaminen kuitenkin viivästyi. Yhdistyksen toiminnanjohtajan kanssa päädyimme ratkaisuun, että esitin materiaalin sähköisessä muodossa, vaikka tuolloin ei painettu kä-

sikirja vielä valmis ollutkaan. Tapasin ensin yhdistyksen henkilöstöstä koostuvan kansalaistoiminnan tiimin, kenen päävastuulla on yhdistyksen vapaaehtoistoiminnan kehittäminen ja ylläpitäminen. Olin valmistellut PowerPoint -esityksen, minkä avulla kävin läpi haastattelujen antia ja sitä millaista tietoa olin löytänyt. Kirjallisen tuotoksen sähköisessä versiossa esitin vapaaehtoisten illassa, missä mukana oli myös henkilöstöä Keski-Suomen ensi- ja turvakodilta, sekä Ensi- ja turvakotien liiton edustaja.

6.2 Tulosten luotettavuuden ja eettisyyden arviointia

Haastattelujen luotettavuutta voi heikentää se, että haastateltavilla voi olla taipumusta antaa sosiaalisesti toivottavia vastauksia. Esimerkiksi taloudellisesta tilasta voidaan mielellään vaieta. Haastattelutilanne on myös kontekstisidonnainen, mikä voi vaikuttaa. Sen tulokset voisivat toisena päivänä olla toiset. (Hirsjärvi ym. 2009, 204–207.) Tekeväni haastattelu ei liikkunut aroissa aiheissa ja minulle jäi tunne, että vastaukset olivat rehellisiä ja haastatellut uskalsivat tarttua myös hankalimpiin aiheisiin, kuten yhdistyksen taloudellisiin resursseihin. Haastattelun tulokset olivat hyvin linjassa kyselytutkimusten kanssa.

Havainnointi on työläs, mutta edelleen käytössä oleva menetelmä tiedonkeruuseen. Sen avulla voidaan saada välitöntä ja suoraa tietoa yksilöiden ja organisaatioiden toiminnasta ja suhteista. (Hirsjärvi ym. 2009, 212–213.) Yhdistyksessä tehdyt harjoittelut sekä osallistuminen vapaaehtoisten iltoihin mahdollistivat vapaata ja luonnollisessa ympäristössä tapahtuvaa havainnointia. Näin saman, mitä minulle myös haastatteluissa vastattiin. Vapaaehtoisia arvostetaan yhdistyksessä ja heidän työtään ja panostaan pidetään merkityksellisenä. Se näkyi kohtaamisissa ja tavassa puhua vapaaehtoisten kanssa. Vapaaehtoisten perehdyttämisessä näkyi olevan vaihtelevuutta eri yksilöiden ja työntekijöiden väleillä ja tämä tunnistettiin yhdistyksessä.

Kyselytutkimuksissa on omat vahvuutensa sekä heikkoutensa. Kato vastaajista nousee yleensä suureksi, eikä kaikkia tavoiteta. Vastauksista on vaikea tulkita sitä, kuinka huolella ne on tehty ja ollaanko siitä mihin vastataan tietoisia. Lomakkeiden laatiminen on melko aikaa vievää ja haastavaa, mutta ne on helppo lähettää suurellekin määrälle ihmisiä. Menetelmä on kuitenkin aikaa säästävä ja tehokas. (Hirsjärvi ym. 2009, 195.)

Tekemäni kyselyjen vastausprosentit nousivat kohtuullisen suuriksi eli tavoitin kohde-ryhmän edustajia melko mukavasti. Sain osittain niitä vastauksia mitä olin odottanutkin, ja vastaukset olivat linjassa teorian tiedon kanssa esimerkiksi motivaation toimia vapaaehtoisena osalta. Koska aineistot kyselyissäni olivat melko pienet, oli tulkinta ja tulosten kirjoittaminen aika yksinkertaista. Jotkut kysymykset huomasin asetelleeni huonosti, ja vastausten avaaminen oli odotettua työläämpää. Lomakekyselyssä varmistettiin vastaajien intymiteetti ja heillä oli suoja, missä voivat vastata ilman pelkoa siitä, että heitä voitaisiin tunnistaa. Tämän oletan lisäävän tulosten luotettavuutta. Vapaaehtoisille suunnatussa kyselyssä ei vastaajien joukossa ollut mukana ketään, kuka olisi ollut pitkään vapaaehtoisena Keski-Suomen ensi- ja turvakodilla. Tämä saattaa näkyä vastauksissa siten, että pitkän linjan tieto yhdistyksestä laadukkaana vapaaehtoistyön ylläpitäjänä, jäi puuttumaan.

6.3 Palautetta opinnäytetyöstä

Käsikirja sai paljon kehuja ja sen koettiin olevan tärkeä osa yhdistyksen vapaaehtoistoiminnan kehittämistä ja parantavan yhdistyksen imagoa. Pyysin palautetta siitä, miten käsikirja on otettu vastaan ja miten sitä on käytetty, kun käsikirja oli ollut jo riittävän pitkään yhdistyksen käytössä. Kysyin sähköpostitse palautetta vapaaehtoistoiminnan käsikirjasta kansalaistiimin jäseniltä, sekä toiminnanjohtajalta (n=7). Sain neljä kirjallista palautetta. Palaute oli pelkästään positiivista ja vapaaehtoisten kanssa työskentelevät, olivat ottaneet käsikirjan aktiiviseen käyttöön. Käsikirjaa sanottiin kattavaksi, ja koettiin sen olevan hyödyllinen varsinkin uutta vapaaehtoista perehdytettäessä. Sain palautetta, että käsikirja sisälsi tärkeimmät aiheet ja kuvitusta pidettiin onnistuneena. Käsikirjaa pidettiin selkeänä ja helppolukuisena. Kahdessa kirjallisessa palautteessa toivottiin, että yhdistykseen saataisiin lisää painettuja oppaita, koska niitä oli nyt liian vähän. Kolme vastanneista kertoi käyttäneensä opasta ja he pitivät sitä hyödyllisenä.

Itse koen, että tekisin nyt joitakin asioita toisin. Tämä opinnäytetyön raportin kirjoittaminen opetti minulle niin paljon lisää, että nyt olisin vahvempi ja varmempi kirjallisen käsikirjan tekemisessä. Minun olisi pitänyt ensin kirjoittaa tämän opinnäytetyön raportin teoriaosuus ja vasta sen jälkeen ruveta rakentamaan oppaan sisältöä. Opas on kaunis (kiitos lahjakkaan kuvittajan!) ja olen saanut siihen ydinasioita vapaaehtoistoiminnasta.

Nyt mielestäni pari sivua on väärissä paikoissa ja ne vielä vaihtaisin, jos aloittaisin uudelleen. Lopputulos olisi voinut olla vielä parempi, jos olisin alusta saakka saanut toimittua tiiviimmässä yhteistyössä yhdistyksen henkilöstön kanssa. Kehittäminen on hankalaa, kun itse perustyö imee ajan ja energian. Kansalaistiimin jäsenet olivat aktiivisesti mukana ja erityiskiitos heille avusta, tuesta, ohjauksesta ja palautteesta.

7 POHDINTAA, TUTKIMUSAIHEITA JA KEHITTÄMISSUUNNITELMIA

Alkuperäinen suunnitelmani oli luoda yhdistykselle vapaaehtoistoiminnan strategiaa. Työ kuitenkin muuntui ja hahmottui pitkin matkaa ja lopulta syntynyt tuotos oli käsikirja, minkä tavoite on avata ja tukea yhdistyksen vapaaehtoistoimintaa. Alun perin oli tarkoitus, että opinnäytetyön pääpaino on painettu tuotos, mutta prosessi jakaantui aika tasan tutkimisen ja kehittämisen kesken. Kehittämisen jatkoksi olisi kuitenkin hyvä luoda varsinainen strategia eli suuntaviivat sille millaista vapaaehtoistoimintaa yhdistys tuottaa ja millaiseksi se vapaaehtoistoiminnan tulevaisuuden näkee. Tämä jää yhdistyksen tehtäväksi.

Yhdistyksen työntekijät ja johtokunta välittivät viestiä, että he kaipaavat tietoa siitä, mihin kaikkeen työhön vapaaehtoisia voi pyytää ja millaisessa toiminnassa vapaaehtoisia jo on. Tärkeää on kartoittaa vapaaehtoisten osaamista ja toiveita, sekä välittää tämä tieto yhdistyksen sisällä ja pyrkiä toiveiin vastaamaan. Tätä työtä on jo tehty, mutta jatkossakin siitä löytynee kehittämistä.

Vapaaehtoistoiminnasta pitäisi tehdä edelleen näkyvämpää. On tärkeää kehittää rakenteita siihen, miten vapaaehtoisia rekrytoidaan ja sitoutetaan toimintaan. Isoksi tulevaisuuden haasteeksi nousi se, että vapaaehtoistoimintaan kaivattaisiin palkattu työntekijä, jonka resurssit riittäisivät jatkuvaan vapaaehtoistoiminnan kehittämiseen. Asiakkaiden ääni ei tässä opinnäytetyössä tullut kuuluksi. Yksi kehittämisen ja pysähtymisen paikka voisi olla kysyä asiakkailta, että miten he näkevät yhdistyksessä toimivat vapaaehtoiset. Mihin he kaipaivat vapaaehtoisia? Miten vapaaehtoistoimintaa voisi kehittää paremmin palvelemaan heidän tarpeitaan? Haastatteluista nousi toiveet vapaaehtoisten työn-

ohjaukselle. Tämä on tärkeä osa vapaaehtoista, kun tehdään kuormittavaa ihmissuhde-työtä. Työnohjaus takaisi laadukkaampaa vapaaehtoistyötä, missä vapaaehtoiset olisivat sitoutuneempia sekä innokkaampia tehtävissään.

Tärkeänä kehittämiskohteena näkisin sen, että yhdistykseen pystyttäisiin palkkaamaan vapaaehtoistoiminnan koordinaattori. Tämä tarve nousi esiin henkilökunnalta sekä johdokunnalta. Vapaaehtoistoiminnan rakenteet kaipaavat huomiota edelleen. Jos vapaaehtoistoimintaa pyöritetään oman työn ohessa, on vaarana, että kehittyminen pysähtyy nopeasti. Vapaaehtoisista olisi pidettävä huolta ja järjestettävä heille mahdollisuus säännöllisiin keskusteluihin ja virkistytymiseen, jotta vapaaehtoistoiminta ei kuihdu pois.

Olen tyytyväinen siitä, että sain Keski-Suomen ensi- ja turvakodilta positiivista palautetta lopputuotoksesta. Sain aikaiseksi sen mitä piti ja se palvelee yhdistystä odotusteni mukaisesti. Vaikka olin kuvitellut, että vapaaehtoistoiminta on minulle ennestään tuttua, niin silti tämä opinnäytetyö opetti minulle paljon lisää vapaaehtoistoinnasta. Vasta nyt ymmärrän miten suuresta ja yhteiskunnallisesti merkityksellisestä asiasta on kyse. Osallisuuden ja osattomuuden kysymykset nousivat usein työtä tehdessä mieleeni. Osallistuminen yhteisen hyvän tuottamiseen, vapaaehtoistoimintaan, lisää osallisuuden kokemusta. Työ itsessään palkitsee ja tuo sisältöä tekijänsä elämään. On tärkeää, että vapaaehtoinen ymmärtää omat motiivinsa tehdä vapaaehtoistyötä, jotta hän jaksaa sitä tehdä laadukkaasti. Kun organisaatio tuntee vapaaehtoisensa, he voivat tarjota oikeanlaista työtä sekä tukea vapaaehtoiselle.

LÄHTEET

- Ensi- ja turvakotien liitto ry i.a.a. Ensi- ja turvakotien liitto. Viitattu 18.2.2013.
<http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/tyomuodot/vapaaehtoistyota-ja-osallisuutta/>
- Ensi- ja turvakotien liitto ry i.a.b. Ensi ja turvakotien liitto. Viitattu 22.11.2012.
<http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/>
- Harju, Aaro 2004. Aktiivisten kansalaisten Suomi. Keskustelunavaus järjestöllisen koulutuksen tehostamisesta. Helsinki: Oikeusministeriön julkaisu 2/2004, 41–47.
- Harju, Aaro 2005. Kansalaisyhteiskunta vapaaehtoistoiminnan innoittajana. Teoksessa Marianne Nylund & Anne Birgitta Yeung (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 58–80.
- Harju, Aaro (Toim.) 2007. Kansalaistoimintaan kätkeyty aarre. Espoo: Sivistysliitto Kansalaisfoorumi.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Paula & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hyväri, Susanna 2005. Vertaistuen ja ammattiauttamisen muuttuvat suhteet. Teoksessa Marianne Nylund & Anne Birgitta Yeung (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 214–235.
- Jyväskylän kaupunki 2012. Kansalaisjärjestötoiminta. Viitattu 22.11.2012.
<http://www.jyvaskyla.fi/osallistu/maaritelmia/kansalaisjarjestotoiminta>
- Kansalaisareena ry i.a. Tutkimus- ja tietoresursseja. Viitattu 13.2.2014
<http://www.kansalaisareena.fi/index.php?sivu=tutkimus#tutkimuksia>
- Keski-Suomen ensi- ja turvakoti ry i.a.b. Kansalaisjärjestötoiminta. Viitattu 22.11.2012.
<http://ksetu.fi/kansalaisjarjestotoiminta/>
- Keski-Suomen ensi- ja turvakoti ry. i.a.a. Tukea ja turvallisuutta lapsille ja lapsiperheille. Viitattu 22.11.2012. <http://ksetu.fi/>
- Kontinen, Esa i.a. Kolmas sektori. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 29.11.2012.
<http://kans.jyu.fi/sanasto/sanat-kansio/kolmas-sektori>
- Laimio, Anne 2010. Työnohjaus osana laadukkaan vapaaehtoistoiminnan järjestämistä. Jyväskylän yliopisto. Työnohjaajakoulutuksen lopputyö.
http://www.kansalaisareena.fi/AnneLaimio_tyonohjaus.pdf

- Laimio, Anne & Välimäki, Sari 2011. Vapaaehtoistoiminta kehittyy. Jyväskylä: Keski-Suomen sosiaaliturvayhdistys.
- Lehtinen, Suvi–Tuulia 1997. Vapaaehtoistoiminta – kasvava voimavara? Näkökulmia ammattityöhön. Helsinki: Kansalaisareena.
- Markkola, Pirjo 2005. Kristillissosiaalinen työ, kansalaisaktivismi ja naiset 1800-luvulla. Teoksessa Marianne Nylund & Anne Birgitta Yeung (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 39–57.
- Matthies, Aila–Leena 2005. Teoksessa Marianne Nylund & Anne Birgitta Yeung (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 305–321.
- Mykrä, Pekka 2010. RAY:n kehittämispäällikkö. Teoksessa Anne Birgitta Pessi & Tomi Oravasaari. Kansalaisjärjestötoiminnan ytimessä, Tutkimus RAY:n avustamien sosiaali- ja terveysjärjestöjen vapaaehtoistoinnasta. Helsinki: RAY, 5–6.
- Peltosalmi, Juha; Vuorinen, Marja & Särkelä, Riitta 2010. Järjestöbarometri 2010, Ajankohtaiskuva sosiaali- ja terveysjärjestöistä. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.
- Peltosalmi, Juha & Särkelä, Riitta 2011. Järjestöbarometri 2011, Ajankohtaiskuva sosiaali- ja terveysjärjestöistä. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.
- Pessi, Anne Birgitta 2010. Being individually Together is Systems Intelligent. Lessons from Volunteerism Research. Teoksessa Raimo Hämmäläinen & Esa Saari (toim.) Essays on Systems Intelligence. Helsinki: Aalto University, 181 – 206. <http://sal.aalto.fi/publications/pdf-files/systemsintelligence2010.pdf>
- Pessi, Anne Birgitta & Oravasaari, Tomi 2008. Hyvä tahto – Auttamisen asenteet ja rakenteet Suomessa. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto.
- Pessi, Anne Birgitta & Oravasaari, Tomi 2010. Kansalaisjärjestötoiminnan ytimessä, Tutkimus RAY:n avustamien sosiaali- ja terveysjärjestöjen vapaaehtoistoinnasta. Helsinki: RAY.
- Porkka, Suvi–Tuuli & Salmenjaakko, Jaana 2006. Vapaaehtoistyön työnohjauksen järjestäminen. Opas yhdistyksille. Helsinki: Suomen Mielenterveysseura. Laadukasta kulttuuria vapaaehtoistyöhön -hanke.

- Raninen, Anna; Raninen, Tarja; Toni, Ilpo & Tornaesus, Göran 2007. Mathildan muodonmuutos – Kansalais- ja vapaaehtoistoiminnan uudet kasvot. Helsinki: WSOY oppimateriaalit .
- Rochester Colin et al 2010. Volunteering and society in the 21st century. Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Siisiäinen, Martti (toim.) 2002. Yhdistykset kolmannen sektorin toimijoina. Tutkimus jyvaskyläläisistä yhdistyksistä. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.
- Sivistyssanakirja 2012. Strategia. Viitattu 29.11.2012. <http://suomisanakirja.fi/strategia>
- Syrjänen, Kaisli 2003. Vapaaehtoisten tukeminen ja ohjaus. Teoksessa Pirkko Hakkarainen (toim.) Tukea ja mahdollisuuksia vapaaehtoistoiminnalle. Helsinki: Kansalaisareena ry, 29-37, 51-67.
- Volunteering In Finland- tutkimus National Report –Finland 2011. Study of volunteering in the European Union Country Report Finland
http://www.kansalaisareena.fi/Volunteering_in_Finland-tutkimus.pdf
- Välimäki, Sari 2013. Vapaaehtoistoiminnan koordinaattori, Vapaaehtoistoiminnan keskus, Vapari, Jyväskylä. Henkilökohtainen tiedonanto 28.11.2012.
- Yeung, Anne Birgitta 2004a. Miksi vapaaehtoistoimintaan? Kansalaisyhteiskunta.fi, kansalaisfoorumi. Sivistysliitto. Viitattu 6.2.2014.
http://www.kansalaisyhteiskunta.fi/tietopalvelu/vapaaehtoistoiminta/miksi_vapaaehtoistoimintaan
- Yeung, Anne Birgitta 2004b. The Octagon Model of Volunteer Motivation: Results of a Phenomenological Analysis. –Voluntas. International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations. Vol 15, 21-47.
- Yeung, Anne Birgitta 2005. Vapaaehtoistoiminnan timantti, Miten mallintaa motivaatiota? Teoksessa Marianne Nylund & Anne Birgitta Yeung (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 104–125.
- Yeung, Anne Birgitta 2007. Innoittava vapaaehtoistoiminta – Toimintaan sitoutuminen ja sen tukeminen. Teoksessa Aaro Harju (toim.) Kansalaistoimintaan kätetty aarre. Espoo: Sivistysliitto Kansalaisfoorumi, 152–165.

LIITE 1 Teemahaastattelurunko

Tervehdys kansalaistiimin jäsenille,

Lähestyn Teitä liittyen opinnäytetyöhöni; Vapaaehtoistoiminnan strategia Keski-Suomen ensi- ja turvakoti ry:lle. Toivottavasti näitte ja luitte asiaan liittyvän edellisen sähköpostini, jossa kerroin hieman opinnäytetyöstäni, sekä lähetin opinnäytetyöni suunnitelman. Jos ette ole viestiä saaneet, niin ilmoitatteko jotta voin lähettää sen, kiitos!

Toivoisin, että voisitte osallistua haastatteluun aiheeseen liittyen. Tavoitteenani on teemahaastattelun keinoin kerätä ajatuksianne, tietojanne ja toiveitanne vapaaehtoistoiminnasta yhdistyksessänne. Teemahaastattelussa tulemme käsittelemään ainakin seuraavia teemoja, voit tutustua niihin jo ennen haastattelua ja pohtia asioita yksin tai yhdessä työsi lomassa:

- Yhdistyksen motiivit ja sitoutuminen vapaaehtoistyöhön: Miksi vapaaehtoisia tarvitaan ja tahdotaan mukaan toimintaan?

- Resurssit: Onko yhdistyksellä rahaa, henkilöstöä ja osaamista vapaaehtoistoiminnan organisoimiseksi?

- Kuvaus tehtävistä, joihin vapaaehtoisia voisi ajatella: Mitä vapaaehtoisilta odotetaan? Millaista sitoutumista odotetaan?

- Vapaaehtoistoiminnan peruskoulutus yhdistyksessä: Mitä se pitää sisällään? Kenelle koulutus on suunnattu? Miten sinne valikoidutaan? Kuka koulutuksen järjestää?

- Tehtäviin liittyvä koulutus ja perehdytys: Mikä on koulutuksen merkitys? Kuka perehdyttää ja miten? Tarvitaanko perehdytys-osuus strategiaan?

- Vapaaehtoisten ohjaus ja tuki: Miksi ohjausta ja tukea tarvitaan vai tarvitaanko sitä? Miten se toteutetaan? Mistä riittävä tuki ja työnohjauksellisuus vapaaehtoisille?

- Vapaaehtoisten huomioiminen: Miten heitä huomataan arjessa? Miten asiakkaat huomioivat? Mitä vapaaehtoiset saavat työstään; kiitosta, kulukorvauksia, virkistymisiä, ryhmän tukea...?

- Vapaaehtoistoiminnan seuranta ja arviointi: Mitä arvioidaan, kuka arvioi, miksi arvioidaan? Vapaaehtoistoiminnan jatkuva kehittäminen ja kehittyminen.

Haastattelut nauhoitetaan ja litteroin ne (kirjoitan materiaalin puhtaaksi sana sanalta). Luokitelen saamani vastaukset ja etsin niistä yhtäläisyyksiä. Aineiston käsittelen niin, ettei niistä voi yksittäistä henkilöä tunnistaa. Käytän opinnäytetyöni raportissa myös haastatteluista saamaani aineistoa. Yhdistyksen käyttöön jäävän strategian painopiste on Teidän ajatuksissanne, toiveissanne ja antamissanne tiedoissa.

Toivon, että voitte varaila haastattelu-aikaa minulta. Haastatteluun on hyvä varata aikaa noin tunti. Aloitan haastattelut viikolla 10. Voin tehdä haastatteluja kello 8.30-16 välisenä aikana ja tulen mielelläni jokaisen työyksikköön, jos vaan tilat järjestyvät sieltä.

Yhteistyöterveisin Mirva Kalteinen

Yhteistiedot poistettu

LIITE 2 Webropol-kysely vapaaehtoisille

Keski-Suomen Ensi- ja turvakoti ry - Vapaaehtois-toiminta näkyväksi Kysely yhdistyksen vapaaehtois-työntekijöille

1. Minkä ikäinen olette?

- alle 20 v
- 21-29 v
- 30-50 v
- yli 50 v

2. Millainen on Teidän opiskelu/ työtilanteenne tällä hetkellä? Voitte myös valita useamman eri vaihtoehdon.

- Opiskelen sosiaali- tai terveysalalla
- Opiskelen ihan muuta alaa
- Työskentelen päätoimisesti sosiaali- tai terveysalalla
- Työskentelen päätoimisesti muualla kuin sosiaali- tai terveysalalla
- Olen eläkkeellä
- Olen työtön
- muu, mikä/ vapaa sana koulutukseenne tai työhönne liittyen
_____

3. Kuinka pitkään olette tehneet vapaaehtoistyötä Keski-Suomen ensi- ja turvakodilla?

_____

—

_____

—

_____

—

4. Millaista vapaaehtoistyötä olette tehneet ensi- ja turvakodilla? Voitte valita useamman eri vaihtoehdon.

- Lastenhoitotyötä
- Toiminut doulana
- Toiminut tukihenkilönä
- Ollut kokemusasiantuntijana
- Ohjannut ryhmiä
- Tehnyt hyvinvointi/hemmotteluhoitoja, mitä?
_____
- Muuta, mitä?
_____
- En ole toiminut vapaaehtoistyössä vielä

5. Millaista vapaaehtoistyötä olisitte halukas tekemään Keski-Suomen ensi- ja turvakodilla? Voitte valita myös useamman eri vaihtoehdon.

- Lastenhoitotyötä
- Ohjaamaan ryhmiä
- Toimimaan kokemusasiantuntijana
- Toimimaan tukihenkilönä
- Toimimaan doulana synnytyksessä
- Tekemään hyvinvointi/hemmotteluhoitoja, mitä?
_____
- Muuta, mitä?
_____

6. Millaisen koulutuksen olette saaneet vapaaehtoistyöstä Keski-Suomen ensi- ja turvakodilla? Voitte valita useamman eri vaihtoehdon.

- Olen käynyt yhdistyksen järjestämän vapaaehtoistoiminnan koulutuksen.
- Olen ollut työharjoittelussa tai työssä Keski-Suomen ensi- ja turvakodilla ja saanut sitä kautta koulutusta vapaaehtoistyöhön.
- Muu koulutus tehtävään, mikä?
_____
- En ole saanut koulutusta vapaaehtoistoimintaan Keski-Suomen ensi- ja turvakodissa.

7. Oletteko saaneet perehdytystä tekemäänne vapaaehtoistyöhön siinä yksikössä, missä toimitte vapaaehtoisena?

- Olen saanut yksikössä riittävän perehdytyksen vapaaehtoistyöhön ja tiedän mitä minulta odotetaan.

- Olen saanut yksikössä hieman perehdytystä vapaaehtoistyöhön, minulle on kuitenkin osittain epäselvää se, mitä minulta odotetaan.
- Olen saanut yksikössä liian vähän perehdytystä vapaaehtoistyöhön ja en tiedä, mitä minun odotetaan siellä tekevän.
- En ole saanut perehdytystä vapaaehtoistyöhön, mutta oman kokemukseni kautta tiedän, mitä minulta odotetaan.

8. Saatteko ohjausta ja tukea riittävästi toimiessanne vapaaehtoisena Keski-Suomen ensi- ja turvakodilla? Voitte valita useamman eri vaihtoehdon.

- Saan tukea ja ohjausta riittävästi myös pyytämättä.
- Saan tukea ja ohjausta riittävästi, jos pyydän sitä.
- En koe saavani tukea tai ohjausta riittävästi.
- Ajatuksiani ja toiveitani tuen ja ohjauksen suhteen.
_____

9. Miten Keski-Suomen ensi- ja turvakotien henkilökunta tai yhdistys on kiittänyt teitä vapaaehtoistyöstä yhdistyksessä? Voitte valita myös useamman vaihtoehdon.

- Olen saanut sanallista kiitosta henkilöstöltä
- Olen saanut konkreettisia muistamisia, mitä?
_____
- Olen saanut kutsun yhdistyksen järjestämään virkistäytymiseen, mihin?
_____
- Minua on muistettu/kiitetty muilla tavoin, miten?
_____
- En ole saanut kiitosta tekemästani vapaaehtoistyöstä.
- Vapaa sana
_____

10. Mikä motivoi teitä toimimaan vapaaehtoisena Keski-Suomen ensi- ja turvakodilla? Voitte valita myös useamman eri vaihtoehdon.

- Halu auttaa
- Oma kokemus vaikeasta elämäntilanteesta (esim. perheväkivalta, päihdeongelmat, jaksamattomuus vanhempana...)
- Yhdistyksen tarjoama tuki ja koulutus
- Halu kuulua johonkin ryhmään
- Vapaaehtoisten toisilleen tarjoama ryhmän tuki
- Asiakkailta saatu palaute

Muu, mikä?
_____

11. Saatteko palautetta tekemästänne vapaaehtoistyöstä henkilöstöltä?

- Saan joka kerta palautetta, kun teen vapaaehtoistyötä
- Saan palautetta lähes joka kerran, kun teen vapaaehtoistyötä
- Olen saanut palautetta joskus tekemästani vapaaehtoistyöstä
- En ole saanut koskaan palautetta tekemästani vapaaehtoistyöstä

12. Vapaa sana, mitä muuta tahdotte sanoa liittyen vapaaehtoistoiminnan koulutukseen, perehdytykseen tai vapaaehtoistoimintaan Keski-Suomen ensi- ja turvakodilla? Terveisenne opinnäytetyön tekijälle.

–

–

–

LIITE 3 Webropol-kysely johtokunnalle

Kysely Keski-Suomen ensi- ja turvakodin johtokunnalle

1. Kuinka pitkään olette työskennelleet Keski-Suomen ensi- ja turvakodin johtokunnassa?

---

2. Mitkä tekijät vaikuttavat siihen, että tahdotte työskennellä Keski-Suomen ensi- ja turvakodin johtokunnassa? Voitte valita useamman vastausvaihtoehdon.

- poliittiset ja yhteiskunnalliset syyt
- halu vaikuttaa heikommassa asemassa elävien perheiden asemaan
- saadaksesi työkokemusta tai kokemusta luottamustoimen hoidosta
- halu työskennellä vapaaehtoisena
- muut, mitkä?
_____

3. Millaista muutosta yhdistyksen vapaaehtoistoiminnassa on tapahtunut viimeisen kahden vuoden aikana? Voitte valita myös usemman eri vaihtoehdon.

- Kansalais- ja vapaaehtoistoiminnasta puhutaan enemmän
- Yhdistykseen on tullut lisää vapaaehtoisia
- Kansalaistoimintaan suhtaudutaan myönteisemmin
- Keski-Suomen ensi- ja turvakodille on syntynyt uusia Vapaaehtoistoiminnan muotoja
- Kansalaistoiminnalle on nimetty vastuuhenkilöt
- Yhdistyksen vapaaehtoistoiminnan rakenteet ovat vahvistuneet
- Yhdistykseen on perustettu kansalaistoiminnan työryhmä
- Yhdistyksen kansalaistoiminta on tullut näkyvämmäksi ja tunnetummaksi Jyväskylässä
- Yhdistyksen asiakkaita on tullut mukaan vapaaehtoistoimintaan
- Yhdistykseen on tullut lisää jäseniä
- Muu, mikä?
_____

En osaa sanoa

4. Mitkä ovat mielestänne Keski-Suomen ensi- ja turvakodin vapaaehtoistoiminnan tärkeimmät kehittämisen haasteet lähivuosina? Valitkaa mielestänne kolme tärkeintä.

- Uusien vapaaehtoistoiminnan rakenteiden luominen tai vanhojen rakenteiden päivittäminen
- Kansalaistoiminnan strategian ja suunnan hahmottaminen
- Uusien vapaaehtoisten rekrytointi
- Yhdistyksen vapaaehtoistoiminnan näkyvyyden lisääminen
- Uusien jäsenten rekrytointi yhdistykseen
- Uusien vapaaehtoistehtävien ja toimintamuotojen löytäminen
- Asiakkaiden mukaan saaminen vapaaehtoistoimintaan
- Tiedon lisääminen ja kansalaistoiminnan käsitteiden selkeyttäminen
- Asenteiden muuttaminen myönteisemmäksi kansalaistoimintaa kohtaan
- Muu, mikä?
_____

5. Arvioikaa yhdistyksen vapaaehtoistoiminnan tämän hetken tilaa seuraavien väittämien avulla

	1	2	3	4	5	
Keski-Suomen ensi- ja turvakoti ry on ensisijaisesti perheille palveluja tuottava järjestö	☐	☐	☐	☐	☐	Keski-Suomen ensi- ja turvakoti ry on ensisijaisesti kansalaistoimintaa mahdollistava järjestö
Keski-Suomen ensi- ja turvakodilla vapaaehtoistoimintaa ohjaavat ensisijaisesti yhdistyksen työntekijät	☐	☐	☐	☐	☐	Keski-Suomen ensi- ja turvakodin toimintaa ohjaa ensisijaisesti vapaaehtoiset
Jäsenet eivät osallistu millään tavalla yhdistyksen toimintaan	☐	☐	☐	☐	☐	Jäsenet ovat aktiivisesti mukana yhdistyksemme toiminnassa
Yhdistyksemme valikoi jäsenensä	☐	☐	☐	☐	☐	Kuka tahansa pääsee yhdistyksemme jäseneksi
Kansalaistoiminnan rooli ei ole merkityksellinen yhdistyksen toimintaa ja tarkoitusta ajatellen	☐	☐	☐	☐	☐	Kansalaistoiminnalla on vahva ja tärkeä rooli yhdistyksen toiminnassa
Kansalaistoiminnan merkitys ja arvostus on vähenemässä	☐	☐	☐	☐	☐	Kansalaistoiminnan merkitys ja arvostus ovat lisääntymään päin
Asiakkaan hyvinvoinnin kannalta, ei kansalaistoiminnalla ole merkitystä	☐	☐	☐	☐	☐	Vapaaehtoistoiminnan keinoin on mahdollista lisätä asiakkaan hyvinvointia

6. Mitä merkitystä vapaaehtoistyöllä mielestänne on?

---

7. Mitkä ovat mielestänne tärkeimpiä onnistumisia Keski-Suomen ensi- ja turvakodin kansalaistoiminnan viimeisen kahden vuoden aikana? Missä asioissa on epäonnistuttu?

---

8. Mitkä ovat Keski-Suomen ensi- ja turvakoti ry:n vapaaehtoistoiminnan tämänhetkiset vahvuudet?

---

9. Mitkä ovat Keski-Suomen ensi- ja turvakoti ry:n vapaaehtoistoiminnan tämänhetkiset heikkoudet?

---

10. Mitkä ovat Keski-Suomen ensi- ja turvakoti ry:n vapaaehtoistoiminnan tämänhetkiset uhkat?

LIITE 4 Palautepyyntö

Hei taas. :) 17.2.2014

Lähetän Teille uudelleen kuukausi sitten lähettämäni sähköpostin, saittekohan kaikki sen? Olen saanut palautetta vain yhdeltä. Toivoisin Teidän erityisesti lukevan tuon tummennetun kohdan ja kommentoimaan siihen.

Työni on edennyt nyt aika reippaasti tässä välissä ja käytännössä se alkaa olemaan palauteosiota vailla valmista. Jos ette ehdi tähän vastaamaan niin kyselen teiltä, kun saavun taloon, että miten olette tämän opinnäytetyöni hyödyllisyyden kokeneet.

kevättä odotellessa,

Mirva

Hei te mukanani opinnäytetyössä kulkeneet, 14.1.2014

>

> Olen taas Suomessa ja pikkuhiljaa myös arjessa kiinni. Opinnöt

> jatkuvat rytinällä ja yritän nyt keväällä valmistua. Opinnäytetyön

> tahti hidastui, kun olin onnettomuudessa Espanjassa, josta edelleen

> hieman toipilas. Olen siirtänyt opinnäytetyöni raportin palautuksen

> maaliskuulle, jotta saan sen hyvin tehtyä kaikesta huolimatta.

>

> Yksikköihin tuli käyttöön tekemäni oppaat syyskuulla, eikö? Oletteko

> kaikki ne nähneet ja ottaneet käyttöön jollain tavalla? Toivoisin ja

- > pyytäisin Teitä nyt vapaamuotoisesti minulle edes muutamalla sanalla
- > sitä kommentoimaan. Onko painetusta vapaaehtoistoiminnan
- > ohjeistuksesta ollut hyötyä? Miten sitä on käytetty? Millainen on
- > ollut vastaanotto? Mitä olisin voinut tehdä toisin? Mitä
- > kehittämissideoita on nyt sen johdosta poikinut? Miten työ jatkuu?
- >
- > Aloitan Ahvon Ullan ohjauksessa harjoittelun, opintoihin työyhteisöt
- > ja kehittäminen, liittyen 3.3. Minun tavoitteeni ja tarkoitukseni on
- > pyhittää tuo 7 viikkoa nimenomaan vapaaehtoistoiminnan kehittämiseen.
- > Siihen otan mielelläni ajatuksia, toiveita ja ideoita vastaan. Ehkä
- > Ullalla on jo jotain suunnitelmaa varalleni.... Harkassa ollessani,
- > toteutuu myös opinnäytetyön virallinen luovutus, jonka koetan saada
- > sinne teille Ensi- ja turvakodille, jos sopii. Näin saataisiin
- > yhdistyksestä edustusta kuulemaan, että mitä ja miten olen
- > opinnäytetyöni toteuttanut ja millaista lopputulosta syntyi.
- >
- > Mukavia pakkaspäiviä, valoa ja iloa,
- >
- > Yt. Mirva Kalteinen

”KUN OIKEESTI SILLEI NE ON KULLAN ARVOISIA”

VAPAAEHTOISTOIMINNAN KÄSIKIRJA

KESKI-SUOMEN ENSI- JA TURVAKOTI RY

Keski-Suomen ensi- ja turvakoti ry on yksi valtakunnallisen Ensi- ja turvakotienliiton jäsenyhdistyksistä. Ensi- ja turvakotienliitto on valtakunnallinen lastensuojelujärjestö, joka on perustettu vuonna 1945.

Liiton tarkoituksena ja tavoitteena on:

- *turvata lapsen oikeus suotuisiin kasvuolosuhteisiin ja turvalliseen kehitykseen*
- *tukea vanhemmuutta ja perhettä*
- *ehkäistä perheväkivaltaa.*

Liitto toimii keskusjärjestönä 29 jäsenjärjestölle. Jäsenyhdistykset ylläpitävät kaikkiaan 11 ensikotia, 6 päihdeongelmien hoitoon erikoistunutta ensikotia ja 12 turvakotia sekä avopalveluja.

KESKI-SUOMEN ENSI- JA TURVAKOTI RY

Keski-Suomen ensi- ja turvakoti on lastensuojeluyksikkö, jonka tarkoituksena on turvata lapsen oikeus suotuisiin kasvuolosuhteisiin. Yhdistyksen tavoitteena on tukea vanhemmuutta ja perheenjäsenten keskinäistä vuorovaikutusta, ennaltaehkäistä perheväkivaltaa sekä auttaa ja hoitaa perheväkivallasta kärsiviä ja kriisitilanteissa olevia perheitä ja perheenjäseniä. Yhdistys toteuttaa tehtävänsä työskentelemällä ammatillisin ja vapaaehtoistyön menetelmin lasten ja lapsiperheiden kanssa sekä tiedottamalla ja vaikuttamalla kansalaisjärjestönä erityisesti heikoimmassa asemassa olevien lasten ja heidän perheidensä asemaan yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Keski-Suomen ensi- ja turvakoti ry:n toiminnan perustana on lapsen oikeus turvalliseen kasvuun, kehitykseen ja vuorovaikutukseen. Varhaisen vuorovaikutuksen periaate läpäisee ja yhdistää eri työmuotoja. Työtä kehitetään ja arvioidaan vauvan ja vanhemman sekä varhaisen vuorovaikutuksen näkökulmasta.

Työn keskeisiä periaatteita ovat:

- *Lapsen näkökulma*
- *Vanhemmuustyö*
- *Osallisuus*
- *Luottamuksellisuus*

KESKI-SUOMEN ENSI- JA TURVAKODIN TOIMINTAMUODOT

Keski-Suomen ensi- ja turvakodilla toimii ensikoti, turvakoti, baby blues-yksikkö, tapaamispaikka, Alvari-perhetyö®, sekä pidä kiinni®-hoitojärjestelmää toteuttava avopalveluyksikkö Aino.

Keski-Suomen ensi- ja turvakoti ry on kansalaisjärjestö, jossa ylintä päätäntävaltaa käyttää vapaaehtoisista luottamushenkilöistä koostuva johtokunta, joka valitaan yhdistyksen vuosikokouksessa. Kansalaisjärjestötoiminta yhdistyksessä tarjoaa entisille ja nykyisille asiakkaille mahdollisuuden osallistua ja vaikuttaa yhdistyksen toimintaan ja saada ja antaa vertaistukea. Kansalaisjärjestö ja vapaaehtoistoiminta ovat väyliä osallistua niille kansalaisille, jotka ovat siihen halukkaita. Jäsenenä on mahdollisuus tukea yhdistyksen toimintaa ja olla mukana auttamassa heikoimmassa asemassa olevia lapsia ja heidän perheitään.

ENSIKOTI:

Ensikotityötä tehdään ympärivuorokautisesti ja suunnitelmallisesti vauvaperheiden kanssa. Asiakas voi tulla ensikotiin jo odotusaikana ja valmistautua vauvan syntymään. Ensikodin tavoitteena on tukea vauvan ja vanhemman vuorovaikutusta, vanhemmuutta ja selviytymistä vauvanhoitoon ja vauvaperheen arjessa.

TURVAKOTI:

Turvakoti on tarkoitettu lähisuhteessaan väkivaltaa tai sen uhkaa kohdanneille turvapaikaksi silloin, kun kotiin jääminen pelottaa. Turvakodista on mahdollista saada ympärivuorokautista tukea, apua ja turvaa. Turvakotityössä huomioidaan myös lapsen näkökulma.

AVOPALVELUT:

Keski-Suomen ensi- ja turvakodin organisaatiossa avopalvelut on yhdistetty avoyksiköksi, johon kuuluvat Alvari-perhetyö®, Baby Blues, Tapaamispaikka ja vapaaehtoistoiminta.

Alvari-perhetyö® on ammatillista, pitkäkestoista sekä tiivistä tukea asiakasperheen kotona. Työn tavoitteena on tukea lastensuojelun asiakkaina olevia lapsia ja heidän perheitään selviytymään arjesta. Perhetyöllä tuetaan vanhemmuutta ja perheenjäsenten kykyjä löytää omia voimavaroja. Perhetyössä työskennellään lastensuojelun asiakkaina olevien lasten, heidän perheidensä sekä heidän verkostojensa kanssa.

Baby Blues – työntekijään voi ottaa yhteyttä, jos vauva on vaativahoitoinen ja valvottaa öisin. Työskentelyllä voidaan tukea päivärytmin löytymistä, vieroitusta rinnalta tai pullosta tai ruokailutilanteita. Baby Blues – työntekijä auttaa, jos vanhemmalla on uupumusta ja masennusta tai odottaja tarvitsee tukea odotukseen tai synnytykseen. Baby blues – työmuodon kautta voi apua saada myös odotukseen ja synnytykseen. Toiminta on raha-automaattiyhdistyksen rahoittamaa ja maksutonta matalankynnyksen avopalvelua.

Tapaamispaikkatoiminnan tarkoitus on turvata lapsen ja erossa asuvan vanhemman yhteydenpito sekä tukea lapsen ja tapaajavanhemman suhdetta. Tapaamiset järjestetään yhdessä lapsen, perheen ja yhteistyöverkoston kanssa ja erityisesti lapsen näkökulmaa tarkastellen. Keski-Suomen ensi- ja turvakodissa järjestetään tuettuja sekä valvottuja tapaamisia, että valvottuja vaihtoja

AVOPALVELUYKSIKÖ AINO:

Avopalveluyksikkö Aino on osa Ensi- ja turvakotien liiton Pidä kiinni® - hoitojärjestelmää, joka on kehitetty päihteitä käyttäville raskaana oleville naisille sekä alle kolmevuotiaiden lasten perheille. Toiminnan tavoitteena on ehkäistä ja minimoida sikiövaurioita tukemalla äidin päihteettömyyttä odotusaikana. Tavoitteena on myös vähentää vanhemman ja vauvan vuorovaikutusta ja vanhemmuutta sellaisissa perheissä, joissa toisella tai molemmilla vanhemmilla on päihdeongelma. Työn tavoitteena on myös tukea perheen päihteetöntä arjessa selviytymistä yksilö- ja ryhmätyöskentelyn menetelmin.

VAPAAEHTOISTOIMINTA KESKI-SUOMEN ENSI- JA TURVAKODILLA

Keski-Suomen ensi- ja turvakoti ry:n vapaaehtoistoiminta koki harppauksen eteenpäin RAY:n tuen avulla toteutettuun "osallistuva asiakas"- hankkeen myötä (1.4.2008–31.12.2010). Nyt vapaaehtoistyön merkitys on edelleen kasvanut ja myös yhteiskunnassa korostuu yhä enemmän yhteisöllisyys-ajatus ja vapaaehtoistoiminnan arvo ja merkitys.

"Se tuo asiakkaille kuitenkin erilaista tukea -- enemmän ihmisenä ihmiselle kuin me ammattityöntekijät ollaan. -- se tuo asiakkaalle lisäarvoa tai -- ne tuo meillemkin sitten työntekijöille, ne tuo enemmän sitä näkökulmaa ja kyllä se rikastaa"
(Keski-Suomen ensi- ja turvakoti ry:n työntekijä 2013).

Keski-Suomen ensi- ja turvakoti ry:ssä toimii henkilökunnasta koostuva kansalaistoiminnan tiimi. Kansalaistoiminnan tiimin jäsenet kokevat tärkeäksi sen, että vapaaehtoinen on "ihminen ihmiselle" ja "silta normaaliin elämään". Vapaaehtoisten rooli ja arvo nähdään rikastuttavana lisänä ammattilaisten tekemälle työlle. Vapaaehtoiset rikastuttavat paitsi työntekijöiden näkemyksiä, niin myös tuovat arvokasta lisää asiakkaille ja koko yhdistyksen toimintaan.

"..me ollaan ---- kansalaisjärjestö jonka toiminta on jo lähtökohtaisesti silloin kuuluu se mahdollisuus -- kaikki kansalaiset tai ihmiset voivat osallistua meidän yhdistyksen toimintaan eri tavoilla muun muassa tekemällä vapaaehtoistyötä"
(Keski-Suomen ensi- ja turvakoti ry:n työntekijä 2013).

Vapaaehtoisia toivotaan kaikkeen työhön, mikä ei vaadi ammatillista koulutusta; hoitamaan lapsia, avustamaan ja tukemaan aikuisia, ohjaamaan ryhmiä, olemaan tukena ja läsnä, antamaan arkeen aikaa... Yhdistyksen henkilöstö toivoo, että vapaaehtoiset voisivat tuoda aktiivisesti esille omia osaamisiansa ja vahvuuksiansa. Vapaaehtoistoiminnalla tuetaan asiakkaiden hyvinvointia ja voimaantumista yhteistyössä ammatillisen osaamisen kanssa.

VAPAAEHTOISTOIMINNAN MÄÄRITELMÄ

Euroopan komissio määrittelee (2011) vapaaehtoistoimintaa näin:

”Vapaaehtoistyö tarkoittaa kaikkea vapaaehtoista toimintaa, joka voi olla virallista, vapaamuotoista tai epävirallista, jota toteutetaan henkilön omasta vapaasta tahdosta ja harkinnasta, oman motivaation perusteella ja ilman ansaitsemistarkoitusta.”

Vapaaehtoistyötä tehdään omia arvoja vastaavan yhteisön hyväksi. Vapaaehtoistoiminta on merkki halusta osallistua ja vaikuttaa, ja sen tulisi olla kansalaisoikeus.

Vapaaehtoistoiminta voi olla **tukea tuottavaa** toimintaa, jolloin pyritään auttamaan syystä tai toisesta heikommassa asemassa olevaa lähimmäistä. **Osallistavassa** vapaaehtoistoiminnassa vapaaehtoisen rooli on aktivoida ja mahdollistaa asiakkaan osallistumista esimerkiksi harrastuksiin. Vapaaehtoinen voi toimia tukijana ja rinnalla kulkijana. Vapaaehtoisena voi myös **tuottaa palveluja** esimerkiksi päivittää nettisivuja, auttaa tiedottamisessa, leipoa myyjäisiin, pitää luentoja jne.

Vapaaehtoistoiminta voi olla myös **vertaistoimintaa**, jolloin voi toimia toivon ja uskon antajana, kun on itse selvinnyt samankaltaisista elämäkokemuksista, riippuvuuksista tai sairauksista. Vertaistoiminta voi olla myös ryhmämuotoista, jolloin vapaaehtoinen voi toimia ryhmän ohjaajana. Erilaisissa **talkoissa ja tapahtumissa** tarvitaan vapaaehtoisten panosta. Myös järjestötoiminnassa on **kansalaisvaikuttamisella** oma ja merkityksellinen jalansija, esimerkkinä yhdistysten hallitusten työskentely vapaaehtois pohjalta.

”Ja kun tietää mitä vapaaehtoiset antaa, se on erilaista se heidän tarjoama tuki kuin mitä meidän on ja tosi arvokasta ja tärkeitä semmosenaan” (Keski-Suomen ensi- ja turvakoti ry:n työntekijä 2013).

Vapaaehtoistoiminnalla on merkitystä vapaaehtoiselle itselleen, palvelujen vastaanottajille, vapaaehtoistoimintaa organisoiville yhteisöille ja palvelujärjestelmälle. Vapaaehtoistoiminta vaikuttaa välillisesti myös toimijoiden lähiverkostoihin ja koko yhteiskuntaan. Vapaaehtoistyötä vastaanottavat saavat konkreettista apua arkeen, vaihtelua, sekä uusia mahdollisuuksia selviytyäkseen arjesta. Joskus vapaaehtoistyö on ainoa palvelu, mitä apua tarvitseva voi saada. Vapaaehtoinen voi tuoda palvelun saajan elämään sisältöä, vaihtelua sekä uusia sosiaalisia verkostoja.

Vapaaehtoista motivoi auttamaan usein halu auttaa ja toive solmia sosiaalisia suhteita. Omien halujen, tarpeiden tai toiveiden tyydyttäminen ei ole ristiriidassa muiden auttamisen kanssa. Ihminen saa antaessaan. Myös halu kokeilla ja tehdä jotain uutta, voi olla motivaation lähteenä muiden auttamiselle. Omien motiivien tunnistaminen edistää toimintaa sitoutumista. Motivaatio tehdä vapaaehtoistyötä voi olla sisäsyntyistä ja ulkoapäin tuettua. Tyydytys voi tulla tekemisen ilosta, jolloin motivaatio nousee itsensä toteuttamisesta, kehittamisestä ja pätemisestä. Sisäisesti motivoituneella on tahto oppia uutta, kehittyä ja tehdä jotain merkittävää.

Ulkoisia motivaatiotekijöitä ovat palkka, palaute, kannustus, ulkopuolinen tuki ja osallistumismahdollisuus. Näiden vaikutus on lyhyt aikaista ja siksi **palautetta on muistettava antaa jatkuvasti**. Vapaaehtoistoimija ei useinkaan ole itse tietoinen kaikista motiiveistaan. Motivaation tunnistamisella on merkitystä, kun valitaan tehtäviä, mietitään ohjausta, tukea ja palkitsemista. Organisaatiolle vapaaehtoistoiminta merkitsee taloudellista hyötyä ja lisää työn kannattavuutta. Ainoina motivaatioina organisaation kannalta ne eivät kuitenkaan riitä toteuttamaan laadukasta vapaaehtoistoimintaa. Suhtautuminen vapaaehtoistoimintaa on muuttunut ammattilaisten keskuudessa myönteisemmäksi. Vapaaehtoistoiminnan ajatellaan parantavan laatua, lisäävän palveluiden määrää, parantavan asiakastyytyvyyttä, tuovan virikkeitä ja uusia ideoita sekä lisäävän yhteisöllisyyden kokemusta. Alussa vapaaehtoistoiminta vaatii ammattilaisilta aikaa ja panostusta, mutta jatkuessaan se vapauttaa ammattilaisten aikaa perustehtävän toteuttamiseen. Ammattilaisten ja vapaaehtoisten yhteistyö on parhaimmillaan jatkuvaa toiselta oppimista!

VAPAAEHTOISTYÖN TEHTÄVÄT KESKI-SUOMEN ENSI- JA TURVAKODILLA

”Mut siis se on edellytys sille laadukkaalle vapaaehtoistoiminnalle on tää ohjaus ja tuki”
(Keski-Suomen ensi- ja turvakoti ry:n työntekijä 2013).

VAPAAEHTOISTOIMINTA ENSIKODILLA

Vapaaehtoistoiminta ensikodilla voi käytännössä olla vanhemman ja/tai lapsen kanssa ulkoilua. Asiakkaita voi tukea ja auttaa vaikka käymällä yhdessä kirpputorilla, kirjastossa tai asioilla. Ensi-kodin palaverien aikaan kaivataan apua lastenhoitoon ja lastenhoitoapu ja arjessa mukana oleminen on aina tervetullutta. Vapaaehtoinen voi järjestää ensikodilla toimintatuokioita, jos omaa jonkin erityistaidon. Kaikenlaista osaamista otetaan ilolla vastaan. Hieronta- ja hemmotteluhoidot ovat kysytyjä. Asiakkaan kanssa voi suunnitellusta laittaa yhdessä ruokaa tai auttaa leipomisessa. Monet vanhemmat ilahtuisivat myös mahdollisuudesta levätä ja tehdä omia asioitaan. Tulevaisuuden vapaaehtoistoiminta voisi ensikodin henkilöstön mielestä olla esimerkiksi yökylätoimintaa ja vertaisperhe-vapaaehtoistoimintaa. Tulevaisuudessa toivotaan, että vapaaehtoistoimintaa voidaan kehittää yhä enemmän suunnitelmalliseksi ja tavoitteelliseksi perheen tukemiseksi. Ohjaajat tavoitat numerosta 0104237505 tai 050-3231034 tai ohjaajat.ensikoti(at)ksetu.fi

VAPAAEHTOISTOIMINTA TURVAKODILLA

Turvakodilla vapaaehtoisilta toivotaan arjen läsnäoloa – kuuntelua ja ajan antamista. Apua kaivataan lastenhoitoon, ulkoiluttamiseen ja perheen tueksi asioiden hoitoon. Yhteiseen tekemiseen vapaaehtoiset ovat toivottuja vieraita; antamaan hemmotteluhuitoja, liikkumaan, leipomaan, askartelemaan, pelaamaan... Omia erityistaitoja saa hyödyntää ja omat ideat ja ajatukset vapaaehtoisilta ovat toivottavia. Erityisesti turvakodille kaivataan sitoutuneita vapaaehtoisia, joilla on mahdollisuus työskennellä pitkäjänteisesti ja säännöllisesti perheiden tukena. Ohjaajat tavoitat numerosta 0104237520 tai 050-4688179 tai sähköpostilla ohjaajat.turvakoti(at)ksetu.fi.

VAPAAEHTOISTOIMINTA AVOPALVELUISSA

Avopalveluyksikkö Aino toivoo saavansa vapaaehtoisia avuksi lastenhoitoon ryhmäpäivinä. Vapaaehtoiset voivat myös osallistua yhteisille retkille ja tapahtumiin. Hemmotteluhoidot ja muut erityisosaamiset ovat kysytyjä ja toivottuja myös Ainoon. Ainossa on toiminut ryhmä, jossa toisen ohjaajana oli kokemusasiantuntija. Kokemusasiantuntijoita ja tukihenkilöitä toivotaan myös tukemaan yksittäisen perheen jaksamista. Ainossa vapaaehtoisten yhteyshenkilö on vastaava sosiaalityöntekijä Pirjo Selin. Hänet tavoitat 0104237511 tai 050-5768990, sähköpostitse pirjo.selin@ksetu.fi

Perhetyössä vapaaehtoiset voisivat auttaa lastenhoidossa, jotta vanhemman kanssa voidaan keskustella rauhassa tai vanhempi saa levätä. Myös perheen vanhempien kanssa voisi käydä parikeskusteluja helpommin, kun vapaaehtoinen olisi hoitamassa perheen lapsia. Monilapsisissa perheissä vapaaehtoiset voisivat tukea vanhempaa jaksamaan arjessa, sekä auttaa vanhempaa antamaan yksilöllistä huomiota yhdelle lapsista.

Perhetyössä maahanmuuttajien kanssa vapaaehtoisista olisi hyötyä esimerkiksi kotouttamisen tukemisessa, avustamisessa asioinneissa, sekä kuljetus- ja saattamisapuna. Perhetyön vapaaehtoistoimintaan liittyvää lisätietoa voit kysyä avoyksikön esimieheltä Hannu Kettuselta. Hannun tavoitat numerosta 0104237509 tai 050- 5770623 tai sähköpostilla hannu.kettunen@ksetu.fi

Keski-Suomen ensi- ja turvakoti kouluttaa vapaaehtoisia tukihenkilöitä synnytykseen eli doulia. Doulatoiminnasta vastaa Jaana Heimonen 0104237508 tai 050- 5965447 tai jaana.heimonen@ksetu.fi

MUISTITAULUT VAPAAEHTOISILLE JA AMMATTILAISILLE – RINNAKKAIN, TOISTA ARVOSTAEN

Vapaaehtoinen:

- Huolehdi omasta jaksamisestasi, näe rajasi, tee vapaaehtoistyötä vain sen verran, kuin hyvältä tuntuu.
- Muista luottamuksellisuus ja vaitiolo – keskustele kuulemistasi asioita vain sen yksikön henkilöstön kanssa, missä työskentelet.
- Pohdi miksi teet vapaaehtoistyötä, pyri tunnistamaan omat motiivisi.
- Hae koulutusta ja tukea vapaaehtoisuuteen esimerkiksi Vapaaehtoistoiminnan keskuksen, Vaparin, kautta (<http://www.jyvaskyla.fi/vapari>) tai Keski-Suomen ensi- ja turvakodin henkilöstöltä.
- Pyydä tukea ja palautetta työstäsi, ne auttavat sinua jaksamaan ja nauttimaan vapaaehtoistyöstä.
- Pyri olemaan ihminen ihmiselle. Ole luotettava, pidä kiinni lupauksistasi.
- Pohdi mitä tahdot itsestäsi jakaa asiakkaille, pyydä pohdinnoillesi tukea henkilöstöltä.
- Ole aktiivinen – tuo ajatuksiasi ja ideoitasi henkilöstön tietoon, tarjoa apuasi ja tukeasi aktiivisesti, jos sitä ei osata pyytää.
- Hyödynnä vapaaehtoisten illat. Tarjolla on vertaistukea ja foorumi, missä jakaa omia ajatuksia ja tunteita.
- Älä jää yksin, jos koet, että asiat vaivaavat sinua. Voit aina olla yhteydessä siihen yksikköön, jossa olet vapaaehtoisena ollut.
- Kysy enemmän kuin oletat.
- Ole armollinen itsellesi – talon tavoille oppiminen ja uuden kulttuurin ymmärtäminen ottaa oman aikansa.
- Älä asetu asiakkaan puolelle ammattilaisia vastaan. Jos kuulet asiakkaalta ristiriitaisia viestejä, kysy avoimesti asiasta henkilökunnalta.
- Vapaaehtoistyön tekemisessä auttaa, jos olet tietoinen omista arvoistasi ja ymmärrät mitä tarkoittaa eettisyys asiakastyössä.

Keski-Suomen ensi- ja turvakoti ry:n ammattilainen:

- Ensivaikutelmaa ei voi antaa kuin kerran. Huolehdi, että vapaaehtoinen otetaan hyvin vastaan. Varaa aikaa riittävästi, kun vapaaehtoinen tulee ensimmäiselle tutustumiskäynnille.
- Tutustu vapaaehtoistoiminnan materiaalipakettiin extranetin (Ensi- ja turvakotien liitto) kautta. Sen kautta löydät tietoa muun muassa vapaaehtoisten rekrytoinnista, koulutuksesta, lainsäädännöstä, perehdyttämisestä, vapaaehtoisten tukemisesta ja motivoinnista.
- Pidä huoli siitä että vapaaehtoinen saa ohjausta ja tukea myös pyytämättä. Anna palautetta ja ohjausta joka kerran, kun tapaat vapaaehtoistyötä tekevän.
- Kerro kaikki tarpeellinen tieto vapaaehtoiselle, miten työssä toimitaan, milloin oltava henkilökuntaa yhteydessä, mitä vapaaehtoiselta odotetaan ja toivotaan, miten asiakkaat kohdataan jne.
- Selvitä vapaaehtoisen vahvuudet ja ne ominaisuudet, mihin hän kaipaa vahvistamista.
- Auta vapaaehtoista pohtimaan omia motiivejaan vapaaehtoistyölle ja tue, että hän saa tehdä sellaista työtä, mitä hän toivoo voivansa tehdä.
- Ilmaise odotuksesi selkeästi jotta vapaaehtoinen tietää, mitä häneltä odotetaan.
- Älä unohda kiittää!
- Ilmaise olevasi saatavilla tarvittaessa.
- Kutsu vapaaehtoisia työhön muutenkin kuin kiireapuna, hyödynnä rauhalliset jaksot, jolloin on aikaa ohjata, opastaa ja tukea.
- Näe vapaaehtoistyön arvo ja merkitys asiakkaalle ja kerro se myös vapaaehtoiselle.
- Kutsu vapaaehtoisia mukaan juhliin ja tapahtumiin.
- Hyvä vapaaehtoinen on kultaakin kalliimpaa – pidä hänestä kiinni auttaen, opastaen ja tukien.

VAPAAEHTOISTOIMINNASSA JAKSAMINEN

Vapaaehtoiset pysyvät parhaiten sitoutuneena ja motivoituneena vapaaehtoistyöhön, jos seuraavat asiat ovat kunnossa:

- ohjaus ja tuki
- kommunikaatio
- koulutus ja informointi
- arvostus
- organisoitu vapaaehtoistoiminta
- vastuut ja tehtävät ovat oikeassa suhteessa kykyihin ja taitoihin
- tasavertaiset osallistumisen mahdollisuudet
- selkeät tehtävät
- nimetty vapaaehtoistyöstä vastaava henkilö
- kulukorvaukset
- terveys, turvallisuus
- vakuutukset

ASIAKKAIDEN OSALLISUUS JA KOKEMUSASIAANTUNTIJAT

Keski-Suomen ensi- ja turvakodilla on käytetty kokemusasiantuntijoita esimerkiksi vertaisohjaajana päihdeongelmista toipuvien äitien ryhmissä. Kokemusasiantuntija on toiminut ammatillisen ohjaajan työparina ja hänen roolinsa on ollut tuoda toivoa ja uskoa selviytymiseen. Kokemusasiantuntijat ovat käyneet kertomassa omaa tarinaansa ryhmätoiminnoissa ja sitä, mitkä heitä ovat auttaneet matkalla päihdeettömään elämään. Kokemusasiantuntijat voivat toimia paitsi ryhmän ohjaajana, niin myös tukihenkilönä.

Kokemus vertaisohjaajista on ollut pääasiassa positiivista. Vertaisohjaajat ovat olleet sitoutuneita ja motivoituneita, ja he omalla esimerkillään ovat auttaneet asiakkaita saamaan sanoja ja taitoja vaikeidenkin asioiden käsittelyyn. Vertaisohjaajan/kokemusasiantuntijan on tärkeää olla tietoinen siitä, missä vaiheessa oma toipuminen on. Tukea jaksamiseen ja oman elämäntilanteen kartoittamiseen on tärkeää pyytää ja saada.

Voit tarjoutua vertaisohjaajaksi tai kokemusasiantuntijaksi, jos sinulle on omakohtaista kokemusta esimerkiksi päihdeongelmista, masennuksesta, vauvan uniongelmistä, lähisuhdeväkivallasta tai muusta tekijästä elämässäsi, mikä on haastanut vanhemmuuttasi. Entisiä ensi- ja turvakotien asiakkaita käytetään mielellään tuomassa toivoa ja uskoa selviytymiseen elämässä eteenpäin. Ota rohkeasti yhteyttä ja tuo uusia merkityksiä kokemuksillesi!

LUE LISÄÄ VAPAAEHTOISTOIMINNASTA/LÄHTEET

Suorat lainaukset ovat Keski-Suomen ensi- ja turvakoti ry:n kansalaistiimin jäsenten haastatteluista. Käsikirjan materiaalina on käytetty haastatteluista nousutta asiaa, sekä yhdistyksen vapaaehtoistyöntekijöiden lomakehaastattelun materiaalia.

Liitteenä olevat, vapaaehtoisten polun askelmat, on tehty Ensi- ja turvakotien liiton Vapaaehtoisuutta ja osallisuutta- hankkeeseen 2011–2014.

Ensi- ja turvakotien liitto. <http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/>

Keski-Suomen ensi- ja turvakoti ry. <http://ksetu.fi/>

Laimio, Anne & Väimäki, Sari 2011. Vapaaehtoistoiminta kehittyy. Keski-Suomen sosiaaliturvayhdistys. http://www.kssotu.fi/versova/media/Vapehttoim_KEHITTYY.pdf

Osallistuva asiakas – projektin loppuraportti 2010. Keski-Suomen ensi- ja turvakoti ry. Saatavissa Raha-automaattiyhdistykseltä pdf-tiedostona.

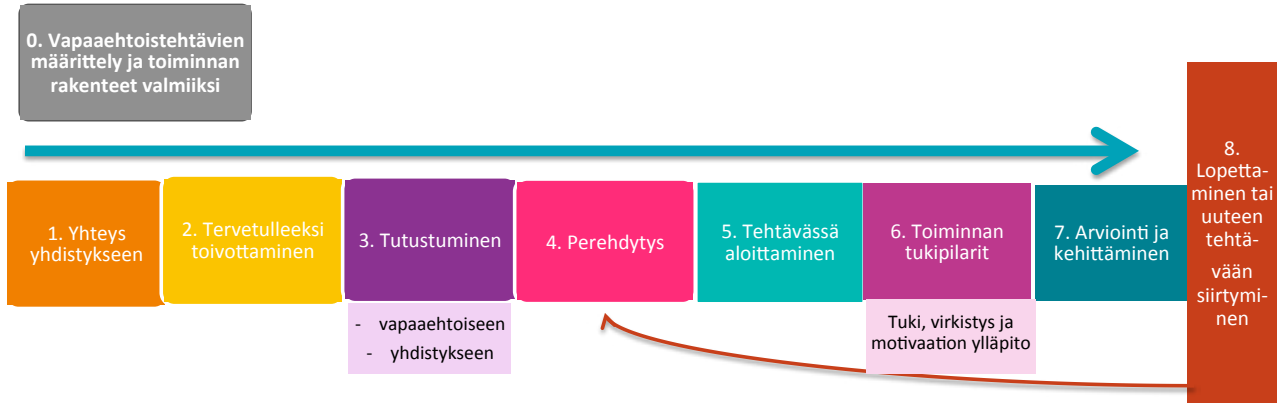
Paloheimo, Eija. Toiminnanjohtaja, Keski-Suomen ensi- ja turvakoti ry. Henkilökohtainen tiedonanto 2.5.2013.

Pessi, Anne Birgitta & Oravasaari, Tomi 2010. Kansalaisjärjestötoiminnan ytimessä. Tutkimus RAY:n avustamien sosiaali- ja terveysjärjestöjen vapaaehtoistoiminnasta. RAY: Avustustoiminnan raportteja 23.

Vapaaehtoiseksi? Vapaaehtoistoiminnan mahdollisuuksia Jyväskylässä. Vertaistuen ja vapaaehtoistyön kumppanuushanke 2011. Versova ja Vapaaehtoistoiminnakeskus Vapari. <http://www.kssotu.fi/versova/media/VAPAAEHTOISEKSI.pdf> Vapaaehtoistoiminnakeskus Vapari. <http://www.jyvaskyla.fi/vapari>

Tämän käsikirjan on tehnyt osana opinnäytetyötään sosionomi (AMK)-opiskelija Mirva Kalteinen Diakonia-ammattikorkeakoulusta Pieksämäeltä.

Vapaaehtoisen polun askelmat

Vapaaehtoistyötä ja osallisuutta- hanke 2011-2014

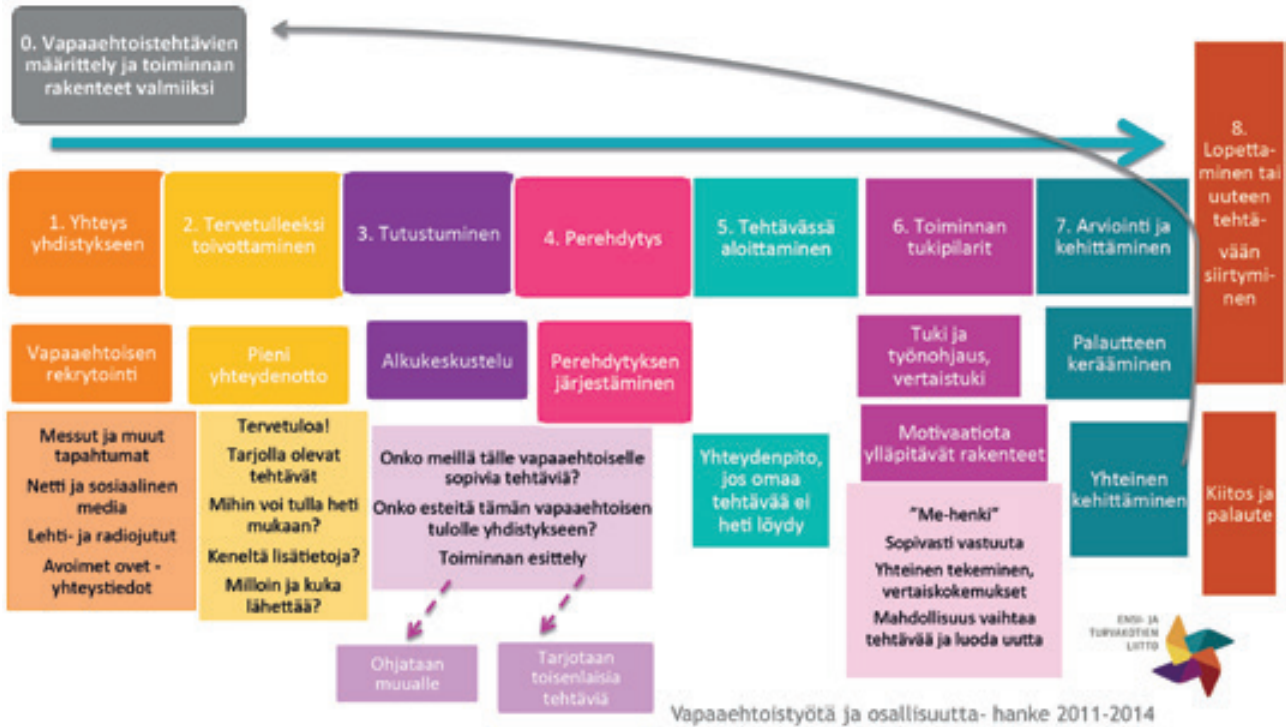
Vapaaehtoisen polun askelmat - vapaaehtoisen näkökulma

Vapaaehtoistyötä ja osallisuutta - hanke 2011-2014

Vapaaehtoisen polun askelmat - työntekijän näkökulma

Kiitos:

Kuvitus: Hanneriikka Sivonen

Tiedoista ja tuesta:

Keski-Suomen ensi- ja turvakodin henkilöstö, vapaaehtoiset sekä johtokunta

Sari Välimäki, Vapari

Sari Suokas, Ensi- ja turvakotien liitto

Kirjapaino Ässä

Jyväskylässä elokuussa 2013

Mirva Kalteinen

